

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KABİR ZİYARETİ AHKÂM ve ÂDÂBI

Düzenleyen: bilginDK
2018-07-11

Hazırlayan : İsmailağa Te'lif Heyeti

SiRAC
Yayınevi

KABİR ZİYARETİ

AHKÂM ve ÂDÂBI

Hazırlayan: İsmailağa Te'lif Heyeti

SİRAC
Yayınevi

Bu kitabın bütün hakları, bir İsmailîliğe Derneği kuruluşu olan "Sıraç Yayınevi"ne aittir. Yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz.

ISBN: 978-605-85078-2-1

Baskı: İHLAS GAZETECİLİK A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad.
İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna-Bahçelievler/ İSTANBUL
Tel: 0212 454 30 00

Sıraç Yayınevi

Tel: +90 212 521 72 45- Faks : +90 212 521 72 46

e-mail: bilgi@siracyayinevi.com

Online Satış: www.siracyayinevi.com

MUKADDİME

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

Evvelkilerin ve sonrakilerin efendisi, âlemlerin Rabbi'nin elçisi, emîn olan Peygamber, Muhammed Mustafa (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e ve saçtıkları ışıqla herkese yol gösteren âl ve ashâbına salât-ü selam olsun.

Kabir ziyareti yapmak, kabir başında Kur'ân okumak, kabir ehline saygı göstermek...

Asıl itibariyle sahîh sünnette ve selef-i sâlihinin tatbikatında bulunan bu ve benzeri uygulamaların "bidat" ya da "şirk" olduğu iddiası belli çevrelerce özellikle yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu, ne kadar da asılsız ne kadar da büyük bir iftirâdır.

Elinizdeki bu risale, üzerinde kıyametler koparılan ve bir korku duvarıyla örülmeye çalışılan bu meseleler hakkında basîret ehli kimselere yetecek değerlendirmelere hâvidir.

Bizi doğru yola hidâyet etmesini ve dinimiz hakkında basîret sahibi kılmasını yüce Mevlâ'dan niyâz ediyoruz.

İsmailağa Te'lif Heyeti

KABİR ZİYARETİ VE KABRİN BAŞINDA DURMAK

Kabir başında vakit geçirmenin meşrû olduğunu gösteren birçok delil bulunmaktadır.

1) Süleyman b. Büreyde'nin babasından (*Radıyallâhu Anhüm*) naklettiğine göre Peygamber Efendimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) şöyle buyurmuştur.

«كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَرُزُّوْهَا.»

“Ben sizin kabirleri ziyaret etmenizi yasaklamıştım, ancak artık kabirleri ziyaret ediniz.”¹

2) Enes b. Mâlik (*Radıyallâhu Anh*)dan rivayet edilmiştir:

مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِامْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرِ، فَقَالَ: «إِنِّي اللَّهُ وَاضْبِرِي»، فَقَالَتْ: «إِلَيْكَ عَنِّي؛ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَبِّ بِمُصِيبَتِي»، وَلَمْ تَعْرِفْهُ، فَقِيلَ لَهَا: «إِنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»، فَأَتَتْ بَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَائِينَ، فَقَالَتْ: «لَمْ أَغْرِفْكَ»، فَقَالَ: «إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصُّدْمَةِ الْأُولَى.»

1- *Sünen-i Tirmizî*, no:1054, c.2 s.352; *Sünen-i Nesâî*, no:5668, c.7, s.713, *Süyûtî Şerhi ve Sindî hâşiyeleriyle birlikte*.

"Nebî (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem), (çocuğunun) mezarı başında (yüksek sesle) ağlayan bir kadının yanından geçiyordu. Ona: 'Allah'tan kork ve sabret' buyurdu. Kadın: 'Çek git başımdan; benim başıma gelen felâket, senin başına gelmemiştir' dedi.

Kadın, Hazreti Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem'i) tanıyamamıştı. Kendisine, onunla konuşanın Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) olduğu haber verildiğinde koşarak Peygamberimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in kapısına vardı.

(Onun kapısında görevlilerin kendisini durduracağını sanan) kadın, Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in yanında kapıcıları bulamadı.

Hazreti Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): 'Sizi tanıyamadım' dedi (ve bu sözüyle özür beyan etti). Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) de: '**Sabır, felâketle karşılaşmışın ilk anda olur**' buyurdular." ²

Bu hadis, en sahih rivayetlerden biri olup kabir yanında oturmanın kadınlar dahil herkes için caiz olduğu nu açıkça göstermektedir.

Söyle ki; Peygamberimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) oğlunun kabri başında ağlayıp feryâd-u figân eden kadının orada oturmasını engellememiş, sadece ağlayarak sabırsızlık göstermesi üzerine nasihatte bulunmuştur.

Bu olayı hadisin diğer rivayetleri de aynı şekilde aktarmaktadır. Dolayısıyla kabrin başında oturmak haram olsaydı, Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) kadını bu husta uyarmayı asla ihmal etmezdi.

Allah (Celle Celâlühû) en doğrusunu bilir.

2- İmam Buhârî, *Sahîh-i Buhârî*, *Fethû'l-Bâri* ile birlikte, el-Cenâiz, Bâbu Ziyâreti'l-Kubûr, c.2 s.148; İmam Müslim, *Sahîh-i Müslim*, el-Cenâiz, Bâbun fi's-Sabri ale'l-Musîbe İnde's-Sadmeti'l-Ülâ, c.2 s.637; Ebû Dâvûd, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Kitâbu'l-Cenâiz*, Bâbu's-Sabri fi'l-Musîbe, c.4 s.23; İmam Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, *Kitâbu ameli'l-Yevmi ve'l-Leyleti*, Bâbu mâ Yekûlu İzâ Esâbethu Musîbetün, c.9 s.392; Aynı hadis Bâbu ameli'l-Yevmi ve'l-Leyleti, s.578 no:1068'de rivayet edilmiştir.

3) İbn Şumâse el-Mehrî (Radıyallâhu Anh)dan nakledilir:

حَضَرْنَا عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَهُوَ فِي سَبَاقَةِ الْمَوْتِ،
فَبَكَى طَوِيلًا، وَخَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَى الْجِدَارِ، فَجَعَلَ ابْنُهُ يَقُولُ: «يَا
أَبْنَاهُ! أَمَا بَشَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَذَا؟ أَمَا بَشَرَكِ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَذَا؟»، فَأَقْبَلَ بِوَجْهِهِ، فَقَالَ:
«إِنَّ أَفْضَلَ مَا نَعُدُّ شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولَ
اللَّهِ، إِنِّي قَدْ كُنْتُ عَلَى أَطْبَاقِ ثَلَاثٍ، لَقَدْ رَأَيْتَنِي وَمَا أَخَذَ أَشَدُّ
بُغْضًا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنِّي، وَلَا أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ
أَنْ أَكُونَ قَدْ اسْتَمَكَنْتُ مِنْهُ فَقَتَلْتُهُ، فَلَوْ مِتُّ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ
لَكُنْتُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، فَلَمَّا جَعَلَ اللَّهُ الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي أَتَيْتُ
النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: ابْنِطْ يَمِينَكَ فَلَا بِإِعْكَ،
فَسَطَطَ يَمِينَهُ فَقَبَضْتُ يَدِي، فَقَالَ: مَا لَكَ يَا عَمْرُو؟ قُلْتُ: أَرَدْتُ
أَنْ أَشْتَرِطَ، قَالَ: تَشْتَرِطُ مَاذَا؟ قُلْتُ: أَنْ يُغْفَرَ لِي، قَالَ: أَمَا
عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ، وَأَنَّ الْهَجْرَةَ تَهْدِمُ مَا
كَانَ قَبْلَهَا، وَأَنَّ الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ؟ وَمَا كَانَ أَحَدٌ أَحَبَّ
إِلَيَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَا أَجَلَ فِي عَيْنِي
مِنْهُ وَمَا كُنْتُ أَطِيقُ أَنْ أَمْلَأَ عَيْنِي مِنْهُ إِجْلَالًا لَهُ، وَلَوْ سُئِلْتُ أَنْ
أَصِفَهُ مَا أَطَقْتُ، لِأَنِّي لَمْ أَكُنْ أَمْلَأُ عَيْنِي مِنْهُ، وَلَوْ مِتُّ عَلَى
تِلْكَ الْحَالِ لَرَجَوْتُ أَنْ أَكُونَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، ثُمَّ وَلِينَا أَشْيَاءَ مَا
أَدْرِي مَا حَالِي فِيهَا؟ فَإِذَا أَنَا مِتُّ فَلَا تَضَحِكَنِي نَائِحَةً وَلَا نَارَ،
فَإِذَا دَفَنْتُمُونِي فَسُتُوا عَلَيَّ التُّرَابَ سَنًا، ثُمَّ أَقِيمُوا خَوْلَ قَبْرِي

قَدْرَ مَا تُنْحَرُ جُزُورٌ وَيُقَسَّمُ لَحْمُهَا، حَتَّى أَشْتَانِسَ بِكُمْ، وَأَنْظُرُ
مَاذَا أَرَا جُعٌ بِهِ رُسُلُ رَبِّي.

“Amr b. Âs (*Radiyallâhu Anh*) ölüm döşegindeyken ziya-
retine gitmiştik. O esnada yüzünü duvara dönerek uzun
süre ağladı. Oğlu ona: ‘Babacığım! Rasûlullâh (*Sallâllâhu
Aleyhi ve Sellem*) sana şu müjdeyi vermemiş miydi? Seni
şöyle şöyle müjdelememiş miydi? (Daha niye ağlıyor-
sun?)’ dedi.

O zaman Amr b. Âs (*Radiyallâhu Anh*) yüzünü bize dö-
nerek şunları söyledi: ‘Âhiret için hazırladığımız en de-
ğerli azık ‘Lâ ilâhe illâllâh Muhammedün Rasûlullâh’
sözüdür. Benim hayatımda üç devir vardır. Bir zaman-
lar Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)e benden fazla kin
besleyen yoktu. Bir yolunu bulup onu öldürmek en çok
istediğim şeydi.

Şayet bu haldeyken ölseydim, mutlaka cehennem-
lik olurdum. Allah Teâlâ İslâm sevgisini gönlüme koy-
duğunda Peygamber (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)e gitmiş ve:
‘Elini uzat, sana biat edeceğim’ demiştim. O elini uzatın-
ca ben elimi geri çektim.

Rasûlü Ekrem (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*): ‘Ne oldu,
Amr? (Niye elini çektin?)’ diye sordu. Ben: ‘Şart koşmak
istiyorum’ dedim. O: ‘Neyi şart koşacaksın?’ buyurdu.
Ben: ‘Bağışlanmamı’ dedim.

Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*): ‘Müslüman ol-
manın daha önceki günahları silip süpürdüğünü, hic-
ret etmenin daha önce işlenen günahları silip süpürdü-
ğünü, haccetmenin daha önce yapılan günahları silip
süpürdüğünü bilmiyor musun?’ buyurdu.

Artık Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)den daha çok
sevdiğim ve gözümde ondan daha çok büyüttüğüm hiç-
bir kimse yoktu. Öyle ki ona duyduğum saygıdan dolayı
yüzüne doya doya bakamaz olmuştum.

Biri bana onu anlatmamı isteseydi, yüzüne doya doya bakamadığımı için bunu yapamazdım.

Şayet bu haldeyken ölseydim, cennetlik olmayı umabilirdim. Ancak sonra öyle işlere karıştık ki artık halimin nasıl olduğunu ben de bilemiyorum.

Öldüğüm zaman arkamdan ne ağıt tutulsun ne ateş yakılsın. Beni gömerken toprağı üzerine yavaş yavaş atın. Sonra bir deve boğazlayıp etini taksim edecek kadar bir süre kabrimin yanından ayrılmayın ki siz yanımdayken yerime alışıp Rabbimin elçilerine nasıl cevap vereceğimi düşüneyim.”³

İmam Nevevî (*Rahimehullâh*) “*Şerhu'l-Müslim*”de bu hadisi açıklarken şöyle demiştir: “Bu rivayetten, ölünün kabrin etrafındakileri işittiği ve definden sonra kabirdeki kimse yerine alışana kadar kabrin yanında beklemenin müstehab olduğu anlaşılmaktadır.”⁴

Abdülhak İşbîlî (*Rahimehullâh*) ise şöyle der: “Amr b. Âs (*Radiyallâhu Anh*)ın: ‘Siz yanımdayken yerime alışayım’ sözüyle, kabir başındakilerin yaptıkları zikir ve dualar ile kabre alışmayı kastetmektedir.”⁵

Molla Aliyyü'l-Kârî (*Rahimehullâh*) Amr b. Âs (*Radiyallâhu Anh*)ın bu sözü ile alakalı şunları söyler: “Yani sizin dua, zikir, Kur’ân tilaveti ve istiğfarlarınız ile yerime alışayım demek istemiştir.”⁶

4) “*er-Rûh*” isimli eserde şöyle nakledilir: “Hazreti Âişe (*Radiyallâhu Anhâ*)dan rivayet edildiğine göre Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*):

3- Müslim, *Sahîh-i Müslim*, el-Îmân, Bâbu Kevnî'l-İslâmî Yehdimü mâ Kablehû, c.1 s.112; Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-Îmân-ı Ahmed*, c.29 s.318; Hâkim, *el-Müstedrek*, Mârifetü's-Sahâbe, c.3 s.453; İbn Mende, *el-Îmân*, c.2 s.420.

4- İmam Nevevî, *Şerhu Sahih-i Müslim*, c.2 s.139.

5- Abdülhak el-İşbîlî, *el-Âkibe fi Zikri'l-Mevt ve'l-Âhire*, Telkinü'l-Meyyit ba'de'd-Defn-i ve'd-Du'â-i Lehû, s.184.

6- Aliyyü'l-Kârî, *Mirkatu'l-Mefâtih Şerhu Mişkâtî'l-Mesâbih*, c.4 s.81.

«مَا مِنْ رَجُلٍ يَزُورُ قَبْرَ أَخِيهِ فَيَجْلِسُ عِنْدَهُ
إِلَّا اسْتَأْنَسَ بِهِ حَتَّى يَقُومَ.»

‘Bir kimse kardeşinin kabrini ziyaret edip orada vakit geçirdiğinde, ziyaret eden kimse oradan ayrılınca kadar kendisini rahat hisseder’ buyurmuştur.”⁷

5) Beyhakî (Rahimehullâh) “ed-Delâil” kitabında Vâkidî’den senedi ile şunu nakleder: “Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) her sene Uhud’daki şehidlerı ziyaret ederdi. Dağdaki yola ulaştığı zaman:

«سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ.»

‘Sabretmenize karşılık size selam olsun. Âhiret yurdu(nun karşılığı) ne güzeldir.’ buyururdu.

Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den sonra Ebûbekir Sıddîk (Radiyallâhu Anh) da her sene onları böyle ziyaret etti. Sonra Ömer (Radiyallâhu Anh), daha sonra da Osman (Radiyallâhu Anh) aynı şekilde ziyaret etmişlerdir.

Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)’in kızı Fâtima (Radiyallâhu Anhâ) da Uhud’a gelip dua ederdi.

Sa’d b. Ebî Vakkâs (Radiyallâhu Anh) onlara selam verdikten sonra yanındaki arkadaşlarına: ‘Selamınızı alan bir topluluğa selam vermez misiniz?’ demiştir.”⁸

7- İbn Kayyım, *er-Rûh*, Bâbu'l-Meseleti'l-Ülâ, s.12.

8- Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, c.3 s.308; İmam Zehebî, *Siyer-i A'lâ-mü'n-Nübelâ*, c.12 s.400.

2.BÖLÜM

KABİR BAŞINDA DUA ETMEK

Kabirlerin yanında dua etmek, Kur'ân okuyup sevabını ölüye hediye etmek hakkında da birçok delil bulunmaktadır.

Az geride bahsi geçen Amr b. Âs (*Radıyallâhu Anh*) rivayeti, dua etmek ve Allah'ı zikretmek için kabrin başında durmanın müstehab olduğunu gösteren açık bir delildir. Konu ile ilgili başka deliller aktaralım.

A) Efendimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)'in Uygulaması

6) İmam Müslim ve İmam Ahmed (*Rahimehumellâh*)'ın müminlerin annesi Hazreti Âişe (*Radıyallâhu Anhâ*)'dan rivayet ettikleri hadisi şerifte Peygamber (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) Hazreti Âişe (*Radıyallâhu Anhâ*) validemizi ziyaret ettiği gecelerde Baki' Kabristanı'na da uğrar ve şöyle derdi:

«السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَلْآحِقُونَ.»

“Selam size, ey bu diyarın mümin ve müslüman halkı! Allah bizden önce gidenleri de, geriye kalanları da bağışlasın. İnşâallah yakında biz de aranızda katılacağız.”⁹

9- Müslim, *a.g.e*, el-Cenâiz, Bâbu Mâ Yukâlû İnde Duhûlî'l-Kubûr Ve'Du'â, no:974; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c.6 s.221.

Bu hadisi şerif, kabrin yanında dua etmenin meşrû olduğunu göstermektedir.

Aynı hadisin daha uzunca nakledilen başka bir rivayetinde Hazreti Âişe (Radiyallâhu Anhâ)nın, Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e: "Baki' ehlini ziyaret edersem ne diyeyim yâ Rasûlellah?" diye sorduğunda Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in ona yukarıda zikredilen duayı öğrettiği aktarılmaktadır.

Bu rivayet, kadınların da kabir ziyareti yapmasının meşrû olduğunu gösteren bir delildir. Tafsilatı ileride gelecektir.

7) Büreyde (Radiyallâhu Anh)dan nakledilir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُهُمْ إِذَا خَرَجُوا إِلَى الْمَقَابِرِ فَكَانَ قَائِلُهُمْ يَقُولُ: «السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاجِقُونَ، أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ.»

"Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) as-hâb-ı kirâma, kabristana uğradıklarında: 'Selam size, ey bu diyârın mümin ve müslüman halkı! İnşâallah yakında biz de aranızda katılacağız. Allah'tan bizler ve sizler için afiyet dilerim' demelerini öğretmişti." ¹⁰

8) İbn Abbâs (Radiyallâhu Anhümâ)dan rivayet edilmiştir:

مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقُبُورِ الْمَدِينَةِ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ، فَقَالَ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ.»

"Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) Medine'de bazı kabirlere uğramış ve yüzünü onlara dönerek: 'Selam size, ey kabir ehli! Allah bizi de, sizi de bağışlasın' buyurdu." ¹¹

10- Müslim, a.g.e, no:975.

11- Tirmizî, Sünen-i Tirmizî, no:1053.

9) Hazreti Âişe (Radıyallâhu Anhâ) Peygamberimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in Baki' Kabristanı'nu ziyaret ettiğini anlatırken Peygamberimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in şu ifadesini nakleder:

«اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُمْ وَلَا تَقْتِنَا بَعْدَهُمْ.»

"Allahum! Bizi onların ecirlerinden mahrum etme ve onlardan sonra fitneye düşürme." ¹²

10) Sâbit el-Bünâni, Ebû Râfi'den, o da Ebû Hüreyre (Radıyallâhu Anh)dan rivayet eder:

أَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَتْ تَقُمُ الْمَسْجِدَ أَوْ شَابًّا فَقَقَدَهَا أَوْ فَقَدَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَأَلَ عَنْهَا أَوْ عَنْهُ، فَقَالُوا: «مَاتَ»، قَالَ: «أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِي؟»، فَكَانَتْهُمْ صَغُرُوا أَمْرَهَا أَوْ أَمْرَهُ، فَقَالَ: «ذُلُونِي عَلَى قَبْرِهِ»، فَذَلُّوهُ فَصَلَّى عَلَيْهَا، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الْقُبُورَ مَمْلُوءَةً ظُلْمَةً عَلَى أَهْلِهَا، وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِي عَلَيْهِمْ.»

"Mescid-i Nebvî'yi süpüren siyâhî bir kadın -veya siyâhî bir genç- vardı.

Bir ara Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) onu göremeyince nerede olduğunu sormuştu. Onlar: 'Öldü' dediler. Hazreti Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): 'Neden bana haber vermediniz?' buyurdu.

Sahâbîler o kimsenin vefat olayını önemsememiş gibiydiler. Rasûlü Ekrem (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) onlara: 'Bana mezarını gösterin' buyurdu.

Onlar da mezarını gösterdiler. Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) onun cenaze namazını kıldıktan sonra:

12- Ahmed b. Hanbel, a.g.e, c:6 s:76.

‘Bu kabirler orada yatanlar için zifiri karanlıktır. Üzerlerine kıldığım namaz sebebiyle Allah Teâlâ onların kabirlerini aydınlatır’ buyurdu.”¹³

Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)’in bu sözleri namazın kabri nurlandığını ve kabir ehline rahmet olduğunu açıkça göstermektedir. Cenaze namazını oluşturan Kur’ân tilâveti, dua ve tesbihat gibi her bir parça da aynı şekilde bu rahmet ve nurlanmanın sebebidir.

Hep birlikte yapılması caiz olan Kur’ân tilâveti, dua ve tesbihat gibi faaliyetlerin tek tek de yapılmasında bir beis olmadığı açıktır. Allah en doğrusunu bilir.¹⁴

11) Enes b. Mâlik (Radiyallâhu Anh)dan rivayet edilir:

لَمَّا مَاتَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ أَسَدِ بْنِ هَاشِمٍ أُمِّ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَخَلَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَلَسَ عِنْدَ رَأْسِهَا، فَقَالَ: «رَحِمَكَ اللَّهُ يَا أُمِّي! كُنْتُ أُمِّي بَعْدَ أُمِّي، تَجُوعِينَ وَتُسْبِعِينِي، وَتَعْرِينَ وَتَكْسُونِينِي، وَتَمْنَعِينَ نَفْسِكَ طَيِّبًا وَتَطْعُمِينِي، تُرِيدِينَ بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ وَالْدَارَ الْآخِرَةَ، ثُمَّ أَمَرَ أَنْ تَغْسَلَ ثَلَاثًا، فَلَمَّا بَلَغَ الْمَاءَ الَّذِي فِيهِ الْكَافُورُ سَكَبَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ، ثُمَّ خَلَعَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَمِيصَهُ فَأَلْبَسَهَا إِيَّاهُ وَكَفَّنَهَا بِبُرْدٍ فَوْقَهُ، ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ وَأَبَا أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ وَعُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ وَغُلَامًا أَسْوَدَ يَحْفَرُونَ، فَحَفَرُوا قَبْرَهَا، فَلَمَّا بَلَغُوا اللَّحْدَ حَفَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ وَأَخْرَجَ ثَرَابَهُ بِيَدِهِ، فَلَمَّا فَرَغَ دَخَلَ

13- Müslim, a.g.e, no:956.

14- Mahmud Saîd Memduh, *Keşfü's-Sûtür ammâ Eşkele min Ahkâmîl-Kubûr*, s:235.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاضْطَجَعَ فِيهِ ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُ الَّذِي يُخَيِّ وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، إغْفِرْ لِأُمِّي فَاطِمَةَ بِنْتِ أَسَدٍ وَلَقِنَهَا حُجَّتَهَا، وَوَسِّعْ عَلَيْهَا مُذْخَلَهَا بِحَقِّ نَبِيِّكَ وَالْأَنْبِيَاءِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِي، فَإِنَّهُ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ»، وَكَبَّرَ عَلَيْهَا أَرْبَعًا، وَأَدْخَلُوهَا اللَّحْدَ هُوَ وَالْعَبَّاسُ وَأَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ.

“Fâtıma binti Esed b. Hâşim Ümmi Ali (Radıyallâhu Anhâ) vefat ettiğinde Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) (onun naaşının) yanına gelerek orada oturdu ve şunları söyledi:

‘Anne! Allah sana rahmet etsin. Sen annemden sonra bana anne oldun. Aç kalır beni doyururdun, giyinmeyip beni giydirdirdin, hoşuna giden yemekler olsa da yemez bana yedirirdin. Bunları yalnız Allah’ın cemâlini ve âhiret yurdunu arzuladığın için yapardın.’

Sonra Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) onun üç defa yıkanmasını emretti. İçinde kâfur otu bulunan su getirildiğinde onu kendi eliyle bizzat döktü.

Ardından kendi gömleğini çıkartarak ona giydirdi, üstündeki hırkasını da ona kefen yaptı.

Sonra Üsâme b. Zeyd, Ebû Eyyüb el-Ensârî, Ömer b. Hattâb ve siyâhî bir köleyi çağırarak kabri kazmalarını emretti, onlar da kazdılar.

Sıra (naaşı içine yerleştirecekleri kible tarafına açılan hazne olan) lahid bölgesine geldiğinde orayı bizzat kendi kazarak oradaki toprağı elleriyle çıkardı.

Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) işini bitirdikten sonra kabre girerek yanı üzere uzandı ve:

‘Diriltlen ve öldüren, Hayy olan, ölmeyen Allahımı! Annem Fâtıma binti Esed’i mağfiret eyle, (ona yol gösterecek) delilini ona telkin et ve bildir.

Yerini ona genişlet. Senin Nebin ve benden önceki nebilere hürmetine (duanı kabul eyle). Zira O merhametlilerin en merhametlisidir' diye dua etti."

Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) bunları söyledikten sonra dört defa tekbir getirdi. Sonra da Abbâs ve Ebûbekir Sıddık (Radiyallâhu Anhümâ) ile birlikte onu lahdine yerleştirdi." ¹⁵

Tek başına bu hadisler, kabrin yanında dua etmenin sünnet olduğunu gösteren birer delil olarak kifâyet eder. Ancak bunun dışında sahâbe, tabiinin ve tebei tabiinden de birçok rivayet bulunmaktadır.

B) Sahâbe (Radiyallâhu Anhüm)un Uygulaması

12) Beyhakî (Rahimehullâh) "Delâilü'n-Nübüvve" adlı eserinde Attâf b. Hâlid (Rahimehullâh)dan senediyle şu rivayeti yapar:

إِنَّ خَالَتهُ قَالَتْ: «فَتَرَلْتُ عِنْدَ قَبْرِ حَمْزَةَ فَصَلَّيْتُ
مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ أَصَلِّيَ أَيَّ دَعْوَةٍ.»

"Teyzem: '(Bir gün Uhud şehitlerini ziyarete gitmiştim.) Hamza (Radiyallâhu Anh)ın kabrinin yanına varınca bineğimden indim ve orada Allah'ın nasib ettiği kadar dua ettim' diye anlattı." ¹⁶

15- Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, c.24 s.352, no:871; *el-Mu'cemü'l-Evsat*, c.1 s.152, no:191; Ebû Nu'aym, *el-Hilye*, c.3 s.121; İbnü'l-Cevzî, *el-İlâlü'l-Mütenâhiye*, c.1 s.268; Heytemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, c.9 s.256.

Heysemî bu rivayetin senedi ile alakalı şunları söyler: "Hadisin senedinde bulunan Ravh b. Salah'ı İbn Hibbân ve Hâkim güvenilir görmüştür. Fakat bu şahısta bir zayıflık bulunmaktadır. Senedin diğer ravileri ise güvenilirlerdir. Sindi ise şunları söyler: "Senette geçen Ravh'ın güvenilir veya zayıf olup olmadığı ihtilafı bir meseledir. Bu ihtilaf, en kötü ihtimalle hadisin sıhhatinin itibara göre değişebileceğini ve yekten reddedilemeyeceğini göstermektedir." Muhammed Âbid es-Sindî *et-Teveşşül ve Ahkâmuhû* s.69, *Ref'u'l-Münâbera bi Tahrirci Ehâdisi't-Teveşşül ve'z-Ziyâra*, s.113.

16- Bu rivayetin tamamı ilerde zikredilecektir. Senette geçen Attâf b. Hâlid meşhûr güvenilir bir imam olup İmam Mâlik'in muâsıridir.

13) Yine “*Delâilü'n-Nübüvve*”de geçtiğine göre Cafer b. Muhammed (*Rahimehullâh*) babasından şu rivayeti nakleder:

إِنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ
تَرُورُ قَبْرِ عَمِّهَا حَمْزَةَ فَتُصَلِّي غِنْدَهُ وَتَبْكِي.

“Peygamber Efendimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)’in kızı Fâtıma (*Radiyallâhu Anhâ*), amcası Hamza (*Radiyallâhu Anh*)’ın kabrini ziyaret eder, kabrin başında namaz kılar ve ağ-lardı.”¹⁷

14) Abdülmelik b. Amr, Kesir b. Zeyd’den, o da Dâ-vûd b. Ebî Sâlih’ten şunu nakleder:

أَقْبَلَ مَرْوَانَ يَوْمًا، فَوَجَدَ رَجُلًا وَاضِعًا وَجْهَهُ عَلَى الْقَبْرِ، فَقَالَ:
«أَتَدْرِي مَا تَصْنَعُ؟» فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ، فَإِذَا هُوَ أَبُو أَيُّوبَ، فَقَالَ:
«نَعَمْ، جِئْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ آتِ الْحَجَرَ»،
سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا تَبْكُوا عَلَى
الدِّينِ إِذَا وَلِيَهُ أَهْلُهُ، وَلَكِنْ ابْكُوا عَلَيْهِ إِذَا وَلِيَهُ غَيْرُ أَهْلِهِ».

“Günün birinde Mervan, yüzünü Peygamber Efen-dimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)’in kabrine kapaklamış bir adam görür. Ona: ‘Sen ne yaptığının farkında mısın?’ diye sorar. Adam yüzünü çevirip ona doğru baktığında Mervan onun Ebû Eyyüb (*Radiyallâhu Anh*) olduğunu görür.

Ebû Eyyüb (*Radiyallâhu Anh*) ona: ‘Evet! (Ne yaptığımı biliyorum.) Ben Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) in yanına geldim, bir taşın yanına değil. Ben Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)’in: ‘Ehil olan kimseler iş başına geçtiğinde ağlamayın. Ancak ehil olmayanlar iş başına geçtiğinde ağlayın’ buyurduğunu işittim’ der.”¹⁸

17- Rivayetin tamamı 46 numaralı rivayet.

18- Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, c.5 s.422; Hâkim, *el-Müstedrek*, c.4 s.515; Taberânî, *el-Mu’cemü'l-Kebîr*, c.4 s.158, no:3999; *el-Mu’cemü'l-Evsat*, c.1

15) Ebû Nûman, Saîd b. Zeyd'den, o Amr b. Mâlik en-Nekrî'den, o da Ebû'l-Cevzâ Evs b. Abdillâh'tan şunu nakleder:

فُحِطَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ قَحْطًا شَدِيدًا فَشَكُّوا إِلَى عَائِشَةَ، فَقَالَتْ: «أَنْظُرُوا إِلَى قَبْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاجْعَلُوا مِنْهُ كُوًى إِلَى السَّمَاءِ حَتَّى لَا يَكُونَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ السَّمَاءِ سَقْفٌ»، فَفَعَلُوا فَمُطِرْنَا مَطَرًا حَتَّى نَبَتَ الْعُشْبُ وَسَمِنَتِ الْإِبِلُ حَتَّى تَفْتَقَتْ مِنَ الشَّحْمِ فَسَمِيَ عَامَ الْفَتْقِ..»

“Bir ara Medine’ye çok şiddetli bir kıtlık isâbet etmişti. Durumun vehameti Hazreti Âişe (Radıyallâhu Anhâ)ya aktarıldı.

Hazreti Âişe (Radıyallâhu Anhâ) bize: ‘Peygamberimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in kabrine gidin ve gökyüzüyle arasında bir engel kalmayacak şekilde çatısına bir pencere açın’ diye talimat verdi.

Dediği gibi yaptılar, sonra hemen öyle bir yağmur yağmaya başladı ki, otlar yeşerip hayvanlar semizleşinceye kadar yağmur yağdı.

O zaman hayvanlardan bol bol yağ temin ettiğimiz için daha sonra bu seneyi ‘yağ veren yıl’ şeklinde anmaya başladık.”¹⁹

16) Ebû Sâdik, Ali (Radıyallâhu Anh)dan rivayet eder:

قَدِمَ عَلَيْنَا أَغْرَابِيٌّ بَعْدَمَا دَفَنَّا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، فَرَمَى بِنَفْسِهِ عَلَى قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

s.199, no:286, c.1 s.169, no:9362; Ali el-Karâfi, Nefahâtü'l-Abîr, s. 181. Hâkim, bu rivayetin sahih olduğunu söylemiştir. Zehebi de ona bu hususta muvafakat etmiştir.

19- Dârimî, es-Sünenü'l-Dârimî, Bâbu mâ Ekramellâhu Nebiyyehü Ba'de Mevtihi, c.1 s.43/44.

وَسَلَّمَ وَحَتَّى عَلَى رَأْسِهِ مِنْ ثَرَابِهِ، فَقَالَ: «قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَسَمِعْنَا قَوْلَكَ، وَوَعَيْتَ عَنِ اللَّهِ فَوَعَيْنَا عَنْكَ، وَكَانَ فِيمَا أُنْزِلَ اللَّهُ عَلَيْكَ، ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾، وَقَدْ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَجِثْتُكَ تَسْتَغْفِرُ لِي»، فَتَوَدَّيَ مِنَ الْقَبْرِ أَنَّهُ قَدْ غُفِرَ لَهُ.

"Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i defnettikten üç gün sonra bir bedevi kendini Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in kabri üzerine atarak kabrin toprağından başına saçmaya başladı ve:

'Sen söyledin ve biz sözünü işittik yâ Rasûlellâh! Sen Allah'tan aldıklarını muhafaza ettin, biz de senden öğrendik ve muhafaza ettik. Allah'ın sana indirdikleri arasında:

'Eğer gerçekten onlar kendilerine zulmettikleri vakit sana gelip de Allah'tan af dileselerdi, o Rasûl de onların affedilmesini dileseydi, elbette Allah'ı tövbeleri çokça kabul eden ve pek merhametli bulurlardı' (Nisâ:64) âyeti bulunmaktadır. Ben de kendi nefsimi zulmettim. Sana geldim ki bana istiğfar edesin' dedi.

O bunları söyledikten sonra kabirden onun bağışlandığına dair bir nida işitildi." ²⁰

Şeyh Muhammed Âbid es-Sindî bu rivayetle alakalı şunları söyler: "Hiçbir sahabe ne o bedevinin yaptıklarına ne de söylediklerine müdahale etmemiştir. Yani bu kıssa, bedevinin bu tavrının caiz olduğunu gösteren bir sahabe icmâdır." ²¹

20- Kurtubî, *el-Câmi'u li Ahkâmî'l-Kur'ân*, c.5 s.265; Nesefî, *Medârikü't-Tenzîl*, c.1 s.234; Heytemî; *el-Cevherü'l-Munazzam*, s.148; Semhûdî, *Vefâu'l-Vefâ* c.4 s.1361.

21- Muhammed Âbid es-Sindî, *et-Teveşşül*, s. 91-92,

17) Ebû Muâviye, A'meş'ten, o Ebû Sâlih'ten, o -o zaman Hazreti Ömer (*Radiyallâhu Anh*)ın bekçisi olan- Mâlik ed-Dâr'dan rivayet etmiştir:

أَصَابَ النَّاسَ قَحْطٌ فِي زَمَنِ عُمَرَ فَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى قَبْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ! اسْتَسْقِ لِأُمْتِكَ فَإِنَّهُمْ قَدْ هَلَكُوا»، فَأَتَى الرَّجُلَ فِي الْمَنَامِ فَقِيلَ لَهُ: «إِنِّي عُمَرُ فَأَقْرِئَهُ السَّلَامَ وَأَخْبِرْهُ أَنَّكُمْ مُسْتَقِيمُونَ، وَقُلْ لَهُ: عَلَيْكَ الْكِئْسُ عَلَيْكَ الْكِئْسُ»، فَأَتَى عُمَرَ فَأَخْبَرَهُ فَبَكَى عُمَرُ ثُمَّ قَالَ: يَا رَبِّ! لَا أَلُو إِلَّا مَا عَجَزْتُ عَنْهُ.

"Hazreti Ömer (*Radiyallâhu Anh*) zamanında insanlara kıtlık isabet etmişti.

Bir adam Nebî (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)in kabrine gelecek: 'Yâ Rasûlellâh! Ümmetin için Allah'tan yağmur iste, onlar kıtlıktan kırıldılar' dedi.

Nebî (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) o adama rüyasında gelecek: 'Ömer'e git selam söyle, kendilerine yağmur verileceğini haber ver, ona akıllı ve tedbirli davranıp hazırlık yapmasını söyle' buyurdular.

Adam, Ömer (*Radiyallâhu Anh*)a gelerek durumu ona haber verdi. O da ağlayarak: 'Yâ Rabbi! Ancak âciz kaldığım meselelerde bir şey yapmaktan geri kalıyorum' dedi." ²²

Bu mesele hakkında sahâbe-i kirâmdan gelen daha birçok rivayet bulunmaktadır. Allah onlardan razı olsun.

22- Buhârî, *Târihu'l-Kebîr* c.7 s.304; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, c.12 s.31-32; Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, c.7 s. 47; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, s.1149. İbn Hacer, Ebî Şeybe'nin isnadını sahih görürken (*Fethu'l-Bârî*, c.2 s.495) İbn Kesir de Beyhakî'nin isnadının sahih kabul etmiştir. (*el-Bidâye*, c.7 s.93.)

C) Tabiin ve Tebei Tabiin (*Rahimehumüllâh*)ın Uygulaması

18) Tabiinin efendisi Said b. Müseyyeb, Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)in kabri yakınında Mescid-i Nebî'de kaldığı zamanlarda Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)in kabrinden namaz vakti geldiğini haber veren bir ses duymuş ve peşine namaza kalkmıştır.

Mervan b. Muhammed Said b. Abdülaziz (*Radıyallâhu Anh*)dan rivayet edildiğine göre "Medine'nin kavurucu günlerinde (eyyâm-ı hârrada) sıcak yüzünden kimse evden çıkamıyordu.

Mescid-i Nebî'de üç gün ezan okunamamış, namaz kılınamamıştı. Said b. Müseyyeb ise mescidi terk etmemişti. O, namaz vaktinden, kabirden gelen ses sayesinde haberdar oluyordu..."²³

19) Şeyh Ebû'n-Nasr es-Sabbâğ "*el-Hikâyâtü'l-Meşhûra*" adlı eserinde Utbî (*Rahimehullâh*)dan nakleder:

"Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)in kabri-i şerifinin yanında oturuyordum, bir bedevi gelip şunları söylemeye başladı:

'Yâ Rasûlellâh! Ben Allah'ın şöyle buyurduğunu işittim: '*Eğer gerçekten onlar kendilerine zulmettikleri vakit sana gelip de Allah'tan af dileselerdi, o Rasûl de onların affedilmesini dileseydi elbette Allah'ı tövbeleri çokça kabul eden ve pek merhametli bulacaklardı.*'" (Nisâ:64)

Bu yüzden günahlarımın bağışlanması ve Rabbimin katında bana şefaathçi olman için sana geldim.'

Daha sonra Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)i öven şu şiiri söyledi:

23- Dârimî, Mervan b. Muhammed Said b. Abdülaziz tarikiyle; Sünen, c.1 s.43-44'de, Süyûtî de İbn Sa'd tarikiyle *Şerhu's-Sudûr*, s.92'de rivayet eder.

يَا خَيْرَ مَنْ دُفِنَتْ بِالْقَاعِ أَغْظَمُهُ
 فُطَابَ مِنْ طَيِّبِهِ الْقَاعِ وَالْأَكْمَ
 نَفْسِي الْفِدَاءَ لِقَبْرِ أَنْتَ سَاكِنُهُ
 فِيهِ الْعِفَافُ وَفِيهِ الْجُودُ وَالْكَرَمُ

'Ey bedeni bu vâdiye defnedilenlerin en güzeli,
 Ey gül kokusuyla ova ve tepeleri dolduran!

İçinde olduğun o kabre canım feda olsun,
 Çünkü o kabirdedir iffet, cömertlik ve kerem.'

Sonra dönüp gitti. O gittikten sonra birden bana bir uyku hali bastırdı.

Rüyamda Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i gördüm ve o bana: 'Yâ Utbî! Git o bedeviye yetiş ve Allah'ın kendisini bağışladığını müjdele' buyurdu." ²⁴

20) Hatîb el-Bağdâdî şunu kaydeder: "Kadı Ebû Abdillâh el-Hüseyn b. Ali b. Muhammed es-Saymerî, Ömer b. İbrahim el-Mukrî'den, o Mükrim b. Ahmed'den, o Ömer b. İshak b. İbrahim'den, o Ali b. Meymun'dan, o da İmam Şâfiî'den şunu nakletmiştir:

"Ben sık sık Ebû Hanîfe'nin kabrine gider ve onunla teberrük ederdim. Bir ihtiyacım olduğunda iki rekât namaz kılar onun kabrine gider ve Allah'tan dileğimi isterdim. Kabirden uzaklaşmadan istediğim gerçekleşirdi." ²⁵

21) İmam Zehebî "Siyer-i A'lâmi'n-Nübelâ"da Muhammed b. Ebi Hatem el-Buhârî'den, Ebû Abdillâh b. Muhammed b. İsmail el-Buhârî'den şunu nakleder:

24- İbn Asâkir, *Muhtasarı Tarihî Dimeşk* c.2 s.408; Nevevî, *el-İzâh*, s.454; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, c.2 s.306; İbn Hacer el-Heytemî, *el-Cevherü'l-Münazzam*, s.148; İbn Kudâme, *Muğnî*, c.3 s.589; Semhûdî, *Vefâu'l-Vefa*, c.4 s.1361; İbn Neccâr, *Dürretü's-Semîne*, s.223.

25- Hatîb el-Bağdâdî, *Tarih-u Bağdad*, c.1 s.123; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, c.7 s.388; Zehebî, *Siyer-u A'lâmi'n-Nübelâ*, c.9 s. 349.

“Hac yapmışım. Kardeşim annemle beraber geri dönmüş ben ise hadis toplamak niyetiyle onlarla gitmemiş, geride kalmışım.

Ubeydullah b. Musa zamanlarındaydık. Sahabe ve tâbiinin kıssa ve sözlerini tasnif ederken on sekiz rivayeti cerh etmişim.

“*Târih*” adlı eserimi geceleri Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)in kabri başında, ay (ışığın)ın altında telif ediyordum. Kitapta ismi geçen herkesle alakalı hususi bir kıssa bilmeme rağmen kitabı uzatmamak için hepsini aktarmadım.”

İmam Buhârî “*Târihü'l-Kebîr*” kitabını bereket umarak Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)in kabri başında telif etmiştir.”²⁶

22) İbn Kayyım, Süfyan b. Uyeyne'den senediyle şu rivayeti nakleder:

“Babam öldüğünde çok üzülmüştüm. Her gün kabrine ziyarete gidiyordum. Zamanla ziyaretlerim seyrelmeye başlamıştı. Ziyarete gittiğim günlerden birinde kabrin başında beni bir uyku bastırdı.

Orada uyuyakaldım ve rüyamda babamı gördüm. Kabri yarılmıştı, onu kefenler içinde kabirde görebiliyordum. Ölü olduğunun da farkındaydım. Onu gördüğümde ağlamaya başladım.

Bana: ‘Oğlum! Neden uzun süre gelmeyip beni bu kadar beklettin?’ diye sordu. Ben de ona: ‘Sen geldiğim zamanları biliyor musun?’ dedim.

O: ‘Geldiğin her zamanı bilir ve gelişinle mesrur olurum. Çevremde yatan diğer mevtalar da dualarınla mesrur olurlar.’ dedi. O günden sonra babamın kabrine daha çok gitmeye başladım.”²⁷

26- Zehebî, *a.g.e.*, c.12 s.603; İbn Hallikan, *Vefeyâtü'l-A'yan*, c.1 s. 280.

27- İbn Kayyım, *a.g.e.*, s.6.

Bu kıssanın sahibi, en güvenilir kimselerden, Buhârî ve Müslim'in ravilerinden ve hadis hafızı bir zat olan Süfyan b. Uyeyne'dir.

Görüldüğü gibi babasının kabri başında oturup dua, zikir ve Kur'ân okumakta ve uzun uzun vakit geçirmektedir.

Geride zikredilenler kabir başında durmanın, orada vakit geçirmenin, dua etmenin caiz olduğunu gösteren hadisler, sahabe ve tabiin amellerinden bir kısmıdır.

KABİR EHLİNE TAZİM ETMEK VE ONLARLA TEVESSÜL

İnsanların vefatlarından sonra intikal ettikleri berzah hayatı, ayet ve sahih hadislerin net bir şekilde gösterdiği üzere dünya hayatı gibi içinde yaşam sürülen bir “hayat”tır. Bu, ölüm sonrasında da devam eden hakiki bir hayatın adıdır.

Peygamberimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)den gelen birçok rivayet, ister kafir ister Müslüman olsun her insanın öldükten sonra da duyularını kullanabildikleri bir hayat sürdüklerini göstermektedir. Ancak bu hayatın mahiyeti iyi anlaşılmalıdır.

Zira berzah hayatı, tam olarak bizim yaşadığımız hayat gibi olmayıp kendine mahsus özelliklere sahiptir.

Bu hayat öyle bir hayattır ki orada yaşayanların hayatları bizim hayatımız gibi kısıtlı ve yetersiz değildir.

İnsanın normal hayatı; kendine, ailesine ve Rabbine karşı görevlerini ifa etmek ile geçer. Bu hayatın nasıl biteceğini, cennet ya da cehenneme gideceğini bilmeden yaşar insan.

Berzah âleminde ise, bir kimse iman ehlinden ise imtihan köprüsünü geçmiş sıkıntılardan kurtulmuş demektir. Bu hayata ancak saadet ehli nail olabilir.

Böyle birisinden teklif kesilmiş, Allah'ın melekûtünde tesbih ederek dolaşan tertemiz bir ruh haline gelmiştir.

Onun için gam, tasa, üzüntü ve herhangi bir problem söz konusu değildir artık. Orada haset, zulüm ve kin yoktur.

Kabir ziyareti ve adabı hususunda müfrit değerlendirmelere imza atan muhaliflerin baş referanslarından İbn Teymiye dahi bu meseleyi teslim etmektedir.

Bu hususta şunları söyler: "Allah Teâlâ'nın şehitlerin yaşadığı ve rızıklandırıldığına dair olan buyrukları ile 'sahih' hadislerde nakledilen 'onların ruhlarının cennete girdiğine' dair olan rivayetler ile alakalı farklı değerlendirmeler yapılmıştır.

Bazı kimseler bu gibi özelliklerin sadece şehidlere ait olup sıdıklara ve diğerlerine şamil olmadığını iddia etmişlerdir.

Ehl-i sünnetin cumhurunun kabul ettiği sahih görüşe göre ruhların hayat sürmesi, rızıklandırılması ve cennete girmesi sadece şehidlere mahsus bir özellik değildir.

Nitekim naslar da bunu böyle göstermektedir. Naslar sadece şehidler zikretmiştir. Çünkü insanlar onların gerçekten öldüklerini ve cihada artık katlamadıklarını zannetmektedirler. Allah bu şekilde bildirerek cihada ve şehidliğe karşı yönelme isteğinin önündeki engelleri kaldırmak istemiştir.

Tıpkı başka bir âyet-i kerîmede rıziksızlık endişesiyle evlatlarını öldürmek isteyenlerin nehyedilmesi gibi bu âyet "böyle bir endişe olmadığında bu cinayeti işlemek caiz olur" anlamına gelmez. "Böyle bir endişeden dolayı öldürmeyin" diye buyrulmaktadır. Zira insanlar arasında böyle bir endişe yaygınlaşmıştı. Şehitlerin yaşadığını zikreden âyet-i kerîme de bu şekilde değerlendirilmelidir.

Yani bu âyet “şehitlerden başka hiç kimse bu şekilde hayat sürmez” anlamına gelmez.

... Ölülerin görebilmesi ile alakalı da Âişe (Radiyallâhu Anhâ) ve diğer sahabelerden birçok rivayet gelmektedir. Ölünün ruhu -hadisi şerifte nakledildiği gibi- kendisine söylenenleri işittiği esnada bedenine iade edilir.

Allah'ın dilediği zamanlarda da ruhun bedenle bir araya gelmesi, tıpkı bir meleğin yeryüzüne inmesi, birden bir ışığın parlaması ya da uyuyan bir kimsenin birden uyanması gibi anlık bir olaydır. Bu mana birçok rivayette nakledilmektedir.

Mücâhid (Radiyallâhu Anh) şöyle demektedir: “Bazen ruhlar defnedildikten itibaren yedi gün kabir içinde odalarda tutulurlar.”

Mâlik b. Enes şöyle demektedir: “Bana, ruhların istediği her yere gidebileceği rivayeti ulaştırmıştır.”²⁸

Kabir ziyareti ve âdâbı ile alakalı anlaşılması gereken ilk ve en önemli husus şudur ki; naslar, âhirete intikal etmiş ve kabirlerde yatan kimselerin dünyada olan biten olaylardan Allah'ın müsaade ettiği kadarıyla haberdar olduklarını göstermektedir.

Kendilerini ziyaret edenleri bildiği, verilen selamları aldığı ve dünyadaki yakınlarının işlediği amellerden haberdar edildiklerine dair rivayetler bulunmaktadır.

Kabir ehli ile olan muamelemizi bu vâkıyı dikkate alarak düzenlememiz gerektiğini gösteren, onlara tıpkı dünyada yaşayan karşımızdaki bir insanmış gibi muamele edilmesi gerektiğini belirten ve gösteren birçok rivayetin anlamı budur.

Kabir ehline selam vermek, ziyaret esnasında hayat-taki bir insanı ziyaret ettiğimizde yaptığımız gibi kabre doğru yönelmek, onları rahatsız edecek hareketlerden sakınmak, bunlardan yalnız bir kaçadır.

28- İbn Teymiye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 24/332, 362.

23) Allah Rasûlü (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) bir gün bir kabre yaslanmış bir adam görür ve ona:

«لَا تُؤْذِ صَاحِبَ الْقَبْرِ.»

“Kabir sahibine eziyet etme” buyurur. ²⁹

24) Tahâvî “*Me’âni’l-Âsâr*” isimli şâheserinde Ömer b. Hazm’dan şöyle bir rivayet nakletmektedir:

“Allah Rasûlü (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) beni bir kabrin üzerindeyken gördü ve şöyle buyurdu:

«إِنزَلَ عَنِ الْقَبْرِ لَا تُؤْذِ صَاحِبَ الْقَبْرِ وَلَا يُؤْذِيكَ.»

“Kabrin üzerinden in ve kabir sahibine eziyet etme ki o da sana eziyet etmesin.” ³⁰

Bir kabri ziyaret etmemiz ona selam vermemiz de onların hayatta olmalarıyla alakalıdır.

25) İbn Abbas (*Radıyallâhu Anhümâ*)dan meşhur bir rivayette nakledilir:

مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقُبُورِ الْمَدِينَةِ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ، فَقَالَ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ! يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ.»

“Peygamber (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) bir gün Medine kabristanına uğramış ve yüzünü onlara çevirerek:

‘Allah’ın selamı üzerinize olsun ey kabir ehli! Allah Teâlâ bizi ve sizi bağışlasın’ buyurmuştur.” ³¹

Molla Aliyyü’l-Kârî bu hadisin izahında şu açıklama-yı yapar:

29- Hâfız İbn Hacer Feth, 3/178’de zikretmiş ve “isnadı ‘Sahih’tir” demıştır. Mecdüddin ibn Teymiye de *Müntekâ*’da (2/104) zikretmiş ve Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’de zikrettiğini belirtmiştir.

30- Heytemî, *Mecma’u’z-Zevâid*, 3/61; Tahâvî, *Me’âni’l-Âsâr*, 1/296.

31- Tirmizî, *a.g.e.*, no:1053, Bu hadisi şerifin sıhhatini destekleyen başka birçok rivayet bulunmaktadır.

“Bu hadisi şerif, ölüye selam verirken veya dua ederken kabre doğru yönelmenin müstehap olduğunu göstermektedir. Müslümanların uygulaması da bu şekilde olagelmıştır.

İbn Hacer farklı düşünür: ‘Bizim kanaatimize göre dua esnasında sünnet olan kibleye yönelmektir. Dua hakkında gelen başka hadisi şerifler bu görüşü teyit etmektedir.’

İbn Hacer’in bu görüşü tartışmalıdır. Zira Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) yaptığı birçok duada kibleye yönelmiş değildir.

Örneğin Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) kabir ziyaretinde, tavafta, sa’yda, mescide girerken, mescitten çıkarken, yeme içme hallerinde, hasta ziyaretinde ve bunun gibi birçok yerde dua ederken kibleye yönelmemiştir.

Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)’in bu uygulamalarından şu neticeye varılır; bir duanın yapılması esnasında özel bir yere yönelmek gerektiğini belirten bir nas varsa ona uyulur. Eğer böyle bir nas yoksa en güzeli kibleye yönelmektir.

Bazı selef âlimlerinin Peygamber (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)’in kabrini ziyaret esnasında kibleye yönelerek dua etmeleri ise bunu iktiza eden bir nas veya zaruret olmaksızın yaptıkları bir uygulamadır.

... Bir kimseyi hayatta ziyaret ederken nasıl ona doğru yöneliyorsak, kabrini ziyaret ederken de öyle yapmalıyız. Eğer hayatında ziyaret ederken saygıdan dolayı uzağında oturan biri ise, öldükten sonra da aynı şekilde saygıyla uzağında oturmalıdır.

Hayatında iken yakınında oturan bir kimse ise öldükten sonra ziyaret edildiğinde de yakınında oturmalıdır.”³²

32- Aliyyü’l-Kârî, *a.g.e.*, Bâbu Ziyâreti’l-Kubûr, c.4 s.114-115.

İbn Allân bu hadisi şerifin izahında şunları söyler: "Bu hadisi şerif, mevtayı ziyaret eden kimsenin selam verirken de dua ederken de ona doğru yönelmenin sünnet olduğunu göstermektedir. Zaten uygulama da bu şekilde olagelmıştır." ³³

26) el-Fâsî "Tuhfetü'l-Muhlisîn" isimli eserinde İbn Mesud (Radıyallâhu Anh)dan şu rivayeti nakleder:

«رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَبْرِ عَبْدِ اللَّهِ ذِي الْجَعْدَيْنِ ... فَلَمَّا فَرَّغَ مِنْ دَفْنِهِ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ رَافِعًا يَدَيْهِ.»

"Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i Abdullah Zîl-Bicâdeyn'in kabrinde gördüm. ... Onu defnettikten sonra ellerini kaldırarak kibleye yöneldi." ³⁴

27) Kâdî İyaz "eş-Şifâ" isimli eserinde bazı âlimlerden şu nakli zikretmektedir:

«رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ أَتَى قَبْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَقَفَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ افْتَتَحَ الصَّلَاةَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ انْصَرَفَ.»

"Enes b. Mâlik (Radıyallâhu Anh)ı gördüm, Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in kabrinin başına geldi, durdu ve ellerini kaldırdı. O kadar bekledi ki ben onun namaza başladığını zannettim. Daha sonra Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e selam verdi ve dönüp gitti."

28) İbn Vehb'ten rivayetle İmam Mâlik (Rahimehullâh) şöyle söyler:

33- İbn Allân, *Delîlû'l-Fâlihîn*, c.3 s.17, 21.

34- Fâsî; *Tuhfetü'l-Muhlisîn*, s. 231. Aynı hadisi Ebû Avâne "Sahih"inde rivayet etmiştir. İmam Buhârî de "kibleye yönelmeksizin yapılan dua babı" şeklinde bir başlık altında, Rasûlullâh Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem'in yağmur duasında minber üzerinde yaptığı duasının nakledildiği hadisi şerifi zikretmiştir.

“Bir kimse Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)e selam verip dua etmek istediğinde kabrin başında durur, kabre doğru yönelir, iyice yaklaştıktan sonra selam verir, kabre elini sürmez.

... İmam Mâlik (*Rahimehullâh*)'ın ve başka bazı âlimlerin kabir başında dua ederken kibleye doğru yöneldikleri nakledilmiştir.”³⁵

29) Kâdı İyaz “*Tertîbü'l-Medârik*” isimli eserinde şu olayı nakleder:

“Bir gün Halife Ebû Cafer Mansur ve İmam Mâlik Peygamber (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)in mescidinde bir konuyu tartışıyorlardı. Ebû Cafer bu esnada sesini biraz yükseltmişti.

İmam Mâlik: ‘Yâ Emire'l-Müminin! Bu mescitte sesi ni yükseltme. Zira Allah-u Teâlâ daha önce bir toplumu bu sebeple ikaz ederek: ‘*Ey iman edenler! Seslerinizi, Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin*’ (*Hucûrât:2*), diğer bir toplumu methederek ‘*Allah'ın Peygamberi huzurunda seslerini kısırlar...*’ (*Hucûrât:3*) diğer bir toplumu da zemmederek ‘*Hücrelerin (Peygambere ait odaların) arkasından seni çağırınlar (var ya)...*’ (*Hucûrât:4*) buyurmuştur.

Kabirde yatan kimseye saygı göstermek tıpkı hayatta iken ona saygı göstermek gibidir.’ dedi.

Ebû Cafer, İmam Mâlik'in dedikleri ile ikna olur, sonra da şunu sorar: ‘Dua ederken kibleye mi yoksa Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)e mi yöneleyim?’

İmam Mâlik (*Rahimehullâh*): ‘Yüzünü Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)den başka bir yere niye çevireceksin ki, o kıyamet gününde Allah'ın huzurunda, senin ve baban Âdem (*Aleyhisselam*)ın vesilesi değil mi?! Bilakis ona yönel. Rabbinden onun şefaati etmesini dile. Umulur ki sana şefaati eder.

35- Kâdı İyaz, *eş-Şifâ*, s.278.

Nitekim Allah Teâlâ: 'Eğer onlar nefislerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allah Teâlâ'dan mağfiret isteseydiler ve onlara peygamber de istiğfarda bulunsaydı, elbette Allah Teâlâ'yı tevbeleri çok kabul eden ve pek merhametli bulacaklardı.' (Nisâ:64) buyurmuştur." ³⁶

30) Muhammed b. Ahmed el-Matarrî anlatıyor:

"Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ve hanımları (Radıyallâhu Anhünne)nün odaları mescide dahildi.

İnsanlar Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i ziyaret etmek için geldiklerinde ona doğru yönelerek selam verir ve dua ederlerdi.

Bu sırada kible arkalarında kalırdı. Allah'ın selam ve bereketi ona ve yanında yatan iki sahabesi üzerine olsun. Âmin!

Cuma ve bayram namazlarında ve diğer hutbeler dinlenirken nasıl kible insanların arkasında kalıyorsa Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e selam vermek için de kibleyi arkaya almak müstehaptır." ³⁷

İmam Nevevî "el-İzâh"da Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ile iki dostu Ebûbekir ve Ömer (Radıyallâhu Anhümâ)-yı ziyaret âdâbını anlatırken şunları söyler:

"Bu edelere riayet ettikten sonra Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in vechi mübareklerine doğru yönelir, onu vesile edinerek Rabbimizden mahşer gününde şefaât etmesini isteriz."

Nevevî (Rahimehullâh) bedevinin Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in kabrini ziyaret ettiği kıssayı anlattıktan sonra şunları ekler:

"... Ziyaretçi, daha sonra Nebî (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) in başucuna gelir, kabr-i şerif ile yanındaki sütun arasın-

36- Kâdî İyaz, *Tertibü'l-Medârik*, c.2 s.101; el-Heytemî, *el-Cevherü'l-Münazzam*, s.137; Cemaleddin b. Muhammed el-Matarrî, *et-Ta'rif bimâ Ânestü'l-Hicra min Me'âlimi Dâri'l-Hicra*, s.22.

37- el-Matarrî, a.g.e, s.22.

da durur, kıbleye yönelerek Allah'a hamd eder, kendisine, anne babasına, akrabalarına, hocalarına, kardeşlerine ve bütün Müslümanlara dua eder." ³⁸

İbn Hacer el-Heytemî "el-Cevheru'l-Münazzam"da şöyle der: "Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in kabr-i şerifini ziyaret edenlerin kıbleyi arkasına alarak Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e doğru yönelmeleri müstehaptır. Âlimlerin birçoğu bu görüşü benimsemiştir.

Kemal b. Hümam, Ebû Hanife (Rahimehullâh)tan nakledilen 'Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i ziyaret esnasında kıbleye doğru yönelmenin daha faziletli olduğu' şeklindeki rivayeti, Ebû Hanife (Rahimehullâh)ın "Müsned"inde yer alan İbn Ömer (Radıyallâhu Anhümâ)dan rivayet edilen: 'Ziyaret esnasında müstehap olan kabre yönelip kıbleyi arkaya almaktır.' rivayetini delil getirerek reddetmiştir." ³⁹

İbn Hümam şöyle der: "Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in kabrini ziyarete gelen, onun mübarek kabirlerine doğru yönelip, Allah'a hamdü sena, Rasûlü'ne salât-u selam getirdikten sonra kendisine, anne babasına ve sevdiklerine dua eder. Allah Teâlâ'dan Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in şefaatinin talep eder yine salât-u selam getirerek duayı bitirir." ⁴⁰

Yine İbn Hacer el-Heytemî: "Kabir-i şerifi ziyarete gelen kimse Hazreti Ebûbekir ve Hazreti Ömer (Radıyallâhu Anhümâ) efendilerimize selam verdikten sonra ilk durduğu yere gelip Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e doğru yönelir, onu vesile edinerek mahşer gününde şefaet etmesini Rabbinden talep eder." ⁴¹

38- Nevevî, a.g.e, s.454.

39- el-Heytemî, el-Cevheru'l-Münazzam, İbn Hüâm, Şerhu Fethi'l-Kadîr, c.3 s.180.

40- İbn Hüâm, a.g.e, c.3 s.187.

41- el-Heytemî, a.g.e, s.147-148. el-Heytemî sözlerini geride temas ettiğimiz bedevinin kabri ziyaret ettiği kıssayı naklederek bitirir.

Fîrûzâbâdî Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in kabrini ziyaret etme âdâbı hakkında şunları anlatır: "Kabri-i şerife kible yönünden gelinir ve kabre iki metre kala durup beklenir.

... Ziyaretçi, kendisine ve bütün müminlere dua eder. Daha sonra elli santim kadar öne gelerek Hazreti Ebûbekir (Radıyallâhu Anh)a, elli santim daha öne geldikten sonra da Hazreti Ömer (Radıyallâhu Anh)a selam verir.

Sonra ilk durduğu yere geri gelerek Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e doğru yönelip onu vesile edinen mahşer gününde şefa'at etmesini Rabbinden talep eder. Kendisine, anne babasına dua eder. Dua, huşû, yakarış ve ihlâsını artırmaya çabalar.

Tıpkı gözlerini kaybeden Darir ismindeki sahabenin Peygamber Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e gelerek halinden şikayetlendiği rivayetteki gibi Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in Allah katındaki makamı ve şefa'at hakkı ile tevessül edilerek Allah'ın rızasını talep eder." ⁴²

"el-Fetâvâ'l-Hindiyye"de şu açıklama yapılır: "Bir kimse kabir ziyaret etmek istediğinde evinde iki rekât namaz kılar. Her rekâtta bir Fatiha, Âyete'l-Kürsî ve üç İhlâs okuyarak sevabını ölüye bağışlar.

Bu amelinden ötürü Allah Teâlâ namaz kılana çokça sevap verir ve ölünün kabrine bir nur gönderir.

Daha sonra ziyaret eden kimse kabristana geldiğinde ayakbaılarını çıkartır kibleyi arkasına alarak ölüye doğru yönelir ve şöyle der: "Ey kabir ehli! Allah'ın selamı üzerinize olsun! Allah Teâlâ bizi ve sizi bağışlasın. Sizler, bizden önce gittiniz, biz de sizin ardından geleceğiz."

Dua edeceği zaman da kibleye yönelir ve öyle dua eder. "Hizânetü'l-Fetâvâ"da da bu şekilde geçmektedir." ⁴³

42- Fîrûzâbâdî, es-Salâtu ve'l-Begeru fi's-Salâti alâ Hayri'l-Beger, s.162.

43- el-Fetâvâ'l-Hindiyye, c.5 s. 350.

İbn Âbidîn kabir ziyaretinin âdâbından bahsederken şunları söyler: "... 'es-Selamü aleyküm' şeklinde selam verilmelidir. 'Aleyküm selam' şeklinde selam vermek hoş karşılanmamıştır.

Zira hadisi şerif: 'es-Selamu aleyküm ey bu diyarın mümin halkı! İnşâallah yakında biz de aranızda katılacağız. Allah'tan bizim ve sizin için afiyet dilerim.' şeklinde varid olmuştur.

Sonra ziyaretçi ayakta uzunca dua eder. Eğer orada oturacaksa mevtanın hali hayatında yanında nasıl oturuyorsa o şekilde uzağında veya yakınında oturur." 44

Şafiî âlimlerinden Hatîb eş-Şirbînî "Muğni'l-Muhtac" isimli eserinde şu açıklamaları yapar:

"Kabir ziyareti yapan kimse Kur'ân okuduktan sonra kabul ümidiyle ölü için dua eder. Çünkü yapılan duanın ölüye faydası vardır.

Özellikle Kur'ân okuduktan sonra yapılan duanın kabul olma ihtimali daha yüksektir. Dua esnasında -bazı Horasan uleması ölüye doğru dönmenin müstehap olduğunu söylesele de- kibleye yönelmek daha güzeldir." 45

Ulemanın buraya kadar naklettiğimiz mütâlaalarından şu anlaşılmaktadır; bir kısım ulema, dua ederken -yeme içme, helâya girme ya da cuma günü hutbede yapılan dua esnasındaki gibi- bazı istisnai durumlar dışında kibleye yönelmeyi tavsiye eden rivayetlere dayanarak dua esnasında kibleye yönelmeyi gerekli görmüşlerdir.

Diğer bir kısmı ise dua esnasında kabre yönelmenin gerekli olduğunu ifade etmişler, bu görüşlerini Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in kabir ziyareti esnasında ve ziyaretten sonra kabre yöneldiğini gösteren rivayetlere dayandırmışlardır.

44- İbn Âbidîn, *er-Reddu'l-Muhtâr*, Cenâiz, c.5 s.368.

45- eş-Şirbînî, *el-Muğni'l-Muhtâc*, c.1 s.365.

Bunlar gibi birçok rivayetten kabir ehlinin kabirlerinde de bir hayat sürdükleri ve çevrelerinde olup bitenlerden haberdar oldukları açıkça anlaşılmaktadır.

Bu şu anlama gelmektedir; bir mümine karşı hayâli davranmak, edepli ve saygılı olmak için onun hayatta ya da ölü olması arasında bir fark yoktur. Yani hayattayken bu kimseye nasıl davranılıyorsa vefat ettikten sonra da aynı şekilde davranılmalıdır.

Aliyyü'l-Kârî şunları söyler: "Bir kimseyi hayatta ziyaret ederken nasıl ona doğru yöneliyorsak kabrini ziyaret ederken de öyle yapmalıyız.

Eğer hayatında ziyaret ederken saygıdan dolayı uzağında oturan biri ise, öldükten sonra da aynı şekilde saygıyla uzağında oturmalıdır. Hayatında iken yakınında oturan bir kimse ise öldükten sonra ziyaret edildiğinde de yakınında oturmalıdır." ⁴⁶

Yani ziyaret esnasında kabir ehline hayattaymış gibi muamele edilmelidir. Peki, bu muamele nereye kadar ilerletilebilir?

31) Hazreti Âişe (*Radıyallâhu Anhâ*) şöyle anlatır:

«كُنْتُ أَضْعُ ثِيَابِي فِي بَيْتِي بَعْدَ وَضْعِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، لِأَنَّهُ مَا كَانَ هُنَاكَ إِلَّا زَوْجِي وَأَبِي، فَلَمَّا وَضَعَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كُنْتُ أَسْتُرُ نَفْسِي حِيَاءً مِنْهُ.»

"Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) ve babam Ebûbekir (*Radıyallâhu Anh*) evime defnedildikten sonra tesettürümü rahatlıkla açabiliyordum.

Zira biri eşim, biri de babamdı. Ancak Ömer (*Radıyallâhu Anh*) odama defnedildikten sonra ondan utanmışım için gizlenirdim." ⁴⁷

46- Aliyyü'l-Kârî, *a.g.e.*, Bâbu Ziyâreti'l-Kubûr, c.4 s.114-115.

47- Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, no:25660; Heytemî, *a.g.e.*, c.8 s.26; Hâkim, *a.g.e.*, c.3 s.61. Heytemî: "Senedin ravileri güvenilirlerdir." demiştir.

32) İbn Hacer (*Rahimehullâh*) "*Tehzîbü't-Tehzîb*" adlı eserinde Ebû Abdillâh Hâkim en-Nîsâbü'rî'den nakleder: "Ebûbekir Muhammed b. el-Müemmil b. el-Hasen b. İsâ'yı şöyle söylerken işittim: 'İçlerinde hadis imamı Ebûbekir b. Huzeyme (*Rahimehullâh*) ve onun bacanağı Ali es-Sekafî (*Rahimehullâh*)'ın da bulunduğu meşâyih'ten bir topluluk ile Ali b. Mûsâ er-Rızâ (*Rahimehullâh*)'ın Tûs şehrindeki kabrini ziyarete çıkmıştık. İbn Huzeyme (*Rahimehullâh*) kabre karşı o derece tevazu ve tazarru gösterdi o derece tazim etti ki biz hayrette kalmıştık.'" ⁴⁸

33) İmam Şemsüddîn Zehebî "*Mu'cemu's-Şuyûh*" da Ahmed b. Abdülmünim el-Kazvînî'nin terceme-i hâlini anlatırken şunu kaydeder:

"Ahmed b. Abdülmünim birçok defa bize şunu anlatmıştır: 'Ebû Cafer Saydelânî kitâbeten (yazılı olarak) Ebû Ali Haddâd'dan, o da huzûran (sözlü olarak) Ebû Nâim Hâfız'dan, o Abdullah b. Cafer'den, o Muhammed b. Âsım'dan, o Ebû Üsâme'den, o Ubeydullah'tan, o Nâfî'den, o da İbn Ömer (*Radıyallâhu Anhümâ*)'dan şunu nakletmiştir: 'İbn Ömer (*Radıyallâhu Anhümâ*), Nebi (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)'in kabrine el sürmeyi mekruh görürdü.'

Ahmed b. Abdülmünim şöyle demiştir: 'Bizce İbn Ömer (*Radıyallâhu Anhümâ*) kabre el sürmeyi kabre yapılan bir edepsizlik gördüğü için mekruh görmüştür.'

Oğlu Abdullah b. Ahmed'den rivayet edildiğine göre Ahmed b. Hanbel'e, Nebi (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)'in kabrine el sürme ve öpmenin hükmü sorulduğunda bunda bir beis olmadığını söylemiştir." ⁴⁹

İmam Mâlik'in Efendimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)'in kabrinin yanında sesini yükselten halife Ebu Cafer'e nasıl engel olduğunu da biraz geride nakletmiştik. ⁵⁰

48- İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, c.7 s.388. Bu rivayet sahih olup muttasıl bir senetle nakledilmiştir.

49- Şemsüddîn Zehebî *Mu'cemu's-Şuyûh*, c.1 s.72.

50- 26 nolu rivayet.

Bu rivayetler, bir kabri ziyaret etmek ve ona tazim göstermek veya buna benzer bir amaç için yolculuğa çıkmanın da caiz olduğunu göstermektedir. Mesela kabir sahibini Allah'a vesile kılmak için.

İmam Şâfiî'nin, bir ihtiyacı olduğu zaman önce iki rekât namaz kıldığını sonra İmam Âzam (Rahimehullâh)-ın kabri başında Allah'a dua ettiğini ve dileğinin hemen gerçekleştiğini biliyoruz.⁵¹

34) İmam Zehebî (Rahimehullâh) "Siyer-u A'lâmi'n-Nübelâ" isimli kitâbında Mârûf-u Kerhî (Kuddise Sirruhû)nun terceme-i halinde şunu söyler:

"İbrahim Harbî (Rahimehullâh) şöyle söyler: 'Mârûf-u Kerhî (Kuddise Sirruhû)nun kabrinin hastalıklara şifâ olduğu tecrübe ile sabittir.'

İbrahim Harbî, o kabrin başında sıkıntıda olan kimse-lerin dualarının kabul edildiğini söylemek istemektedir.

Mescidlerde farz namazlardan sonra yapılan dualar ile seher vaktinde yapılan dualar daha makbul olduğu gibi, mübarek yerlerde yapılan dualar da daha makbuldür. Sıkıntıda olan insanların duasına nerde olursa olsun icabet edilir. Allahım! Ben affına muhtacım, beni affeyle..."⁵²

35) İmam Zehebî (Rahimehullâh) Mısırlı Hanefî fakîhi, Kâdî Bekkâr b. Kuteybe (Rahimehullâh)ın hayatını anlatırken İbn Hallikân'dan şunu nakleder: "Bekkâr bin Kuteybe'nin kabri yanında duaların kabul edildiği meşhûr bir haberdir."⁵³

Netice olarak tüm bu rivayetler ve ulemanın izahlarından şu anlaşılmaktadır ki; selef-i salihin vefat etmiş kimselere tıpkı hayattaymış gibi muamele etmişlerdir.

51- 19 nolu rivayet.

52- Zehebî, *Siyer-u A'lâmi'n-Nübelâ*, c.9 s:343.

53- Zehebî, *a.g.e.*, c.12 s.603; İbn Hallikân, *a.g.e.*, c.1 s.280.

Bu yüzden de kabrin sahibine bir saygı ifadesi olarak ziyaret esnasında ve dua ederken kabre doğru yüzlerini dönmüşlerdir.

Bu yüzden kabir ehline çeşitli sevgi ve saygı ifadelerinde bulunmuş ve hatta, o kabre giderek kabrin sahibini Allah'a vesile etmişlerdir.

"Sahabenin kabir ehline gösterilen saygı ve sevgide sonrakiler kadar mübalağa etmedikleri görülüyor. Bunun sebebi nedir?" diye sorulacak olursa şöyle cevap verilir: "Sahâbe-i kiram, Nebi (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i hayattayken görmüş ve uzun zaman ondan nasiplenmişlerdir.

Mübarek ellerinden öpmüş, hac zamanı saçlarını bölüşmüş, abdest suyu ile adeta birbirleriyle savaşırcasına teberrük etmişlerdir. Sonra gelenler böyle bir nimete erişemediği için onun kabrine gider, tazim gösterir, hürmetle el sürer ve teberrük ederler.

İşte bakınız! Ebû Eyyüb (Radiyallâhu Anh), Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e olan hasretinden kabir-i şerifine giderek yüzünü toprağına sürmüş, Sabit el-Bünânî (Rahimehullâh): 'Bu eller Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) in ellerine dokundu' diyerek Enes b. Mâlik (Radiyallâhu Anh)ın ellerini öpüp yüzüne gözüne sürmüştür.

Sahâbe-i kiram da Nebi (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e olan muhabbetlerinin taşkınlığından dolayı 'Sana secde edebilir miyiz?' diye sormuş, Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ise 'Hayır' cevabını vermiştir. Eğer izin verseydi tıpkı kardeşlerinin Yusuf (Aleyhisselam)a -ibadet için değil- tazim için secde ettikleri gibi hepsi Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e secde edeceklerdi." ⁵⁴

Bu gibi davranışların tamamı, sadece ve sadece Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e olan sevginin taşkınlığından kaynaklanmaktadır.

54- Taberani, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, c.1 s.73.

Çünkü her Müslüman, Allah ve Rasûlü (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)'i bütün insanlardan, çocuklarından, malından, cennetten, hurilerden ve hatta kendisinden daha fazla sevmekle yükümlüdür.

Hatta müminler Hazreti Ebûbekir ve Hazreti Ömer'i ve tüm sahabe (*Radıyallâhu Anhüm*)'ü ve hakiki anlamda onların yolundan gidenleri kendilerinden daha fazla severler. Meselede anlaşılmayacak hiçbir şey yoktur.

4.BÖLÜM

ÖLÜLERE KUR'ÂN OKUMAK

Din-i mübini İslâm, Kur'ân-ı Kerim'in her yerde ve her zamanda okunabileceğini beyan etmiştir.

Eğer bu genel hüküm daraltılacaksa bunun için bir delile ihtiyaç vardır. Şayet delil olmadığı halde "kabir başında Kur'ân okunamaz" denilecek olursa dinde bir bidat çıkartılmış olur.

Halbuki bırakın yasaklamayı, tam tersine, hem defin esnasında hem de sonradan ziyaret edildiğinde kabirlerin başında Kur'ân okunabileceğini ortaya koyan birçok delil bulunmaktadır.

Bunlardan bazıları şunlardır:

36) Ma'kil bin Yesâr (*Radıyallâhu Anh*)dan rivayet edildiğine göre, Peygamber (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) şöyle buyurmuştur:

«افَرُّوْا يَسَّ عَلٰى مُوْتَاكُم.»

"Ölülerinize Yâsin (Sûresi'n)i okuyunuz." ⁵⁵

55- Ahmed b. Hanbel, *a.g.e*, c.5 s.26; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, *Minhetü'l-Ma'bûd*, c.2 s.23; Ebû Dâvûd Sicistânî, *a.g.e*, no:3121, c.3 s.191; Nesâî, *a.g.e*, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl*, no:581; İbn Mâce, *a.g.e*, no:1448; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, no:10958, c.7 s.114; Hâkim, *a.g.e*, c.1 s.565; İbn Hibbân, *el-İhsân*, no:3002; Beğavî, *Şerhü's-Sünne*, c.5 s.295 ve diğer kaynaklar. Ebû Dâvud'un bu hadisin zayıflığı husûsunda bir şey söylememiş olması hadisin makbul olduğuna ve rivayetin Hasen li-ğayrihi seviyesinden aşağıda olmadığını göstermektedir.

Süyûtî (*Rahimehullâh*) "*Şerhu's-Sudûr*"da Kurtubî (*Rahimehullâh*)dan şunu nakleder:

"Bu hadis, bir kimse ölürken Kur'ân okunabileceği manasına geldiği gibi öldükten sonra kabir başında okunabileceği manasına da gelir. Bir kimsenin vefatı esnasında yanında Kur'ân okumanın caiz olduğunda cumhur ulema ittifak halindedir.

Abdolvâhid el-Makdisî (*Rahimehullâh*) Muhibbuddîn et-Taberî (*Rahimehullâh*)tan hem ölüm esnasında hem de kabir başında ölü için Kur'ân okunabileceği hükmünü nakletmiştir." ⁵⁶

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebû Muğîre'den, o da Safvan'dan nakletmiştir: "Üstadlarımız: 'Ölüye Yâsin okunduğu zaman, onun sebebiyle ölüden günahlar hafifletilir' derlerdi." ⁵⁷

İbn Kayyım bu hususta şunları söyler: "Ölüye 'Yâsin' okunmasından iki mana anlaşılabilir; ya ölmek üzere olanın yanında okunması.

-Nitekim "**Ölülerinize Lâ ilâhe illâ Allah telkin ediniz.**" hadisi şerifindeki kasıt da ölmek üzere olanın yanında okumaktır- ya da kabrin yanında okunması. Ancak hadisin birinci ihtimale delaleti daha açıktır.

... Ölmek üzere olan kişi, yanında okunan 'Yâsin'den faydalanır. Çünkü bu sûrede; tevhid ve âhiret bahislerinden, ehl-i tevhidin cennet ile müjdelendiğinden ve müslüman olarak ölenlerin '*Keşke kavmim bilselerdi ki; Rabbim beni ne sebeble affetti ve beni ikrama erdiren kullarından eyledi.*' (Yâsîn:26-27) âyet-i kerîmesinden anlaşıldığı üzere gıpta edilecek halde olduğundan bahsedilmektedir.

56- Süyûtî, *Şerhu's-Sudûr*, Bâbun fî Kırâat'l-Kur'ân lil Meyyit ve ale'l-Kabri s.135.

57- Ahmed b. Hanbel, a.g.e, c.28 s.171. Ayrıca Deylemî; *Müsnedü'l-Firdevs*, no:6099.

Ruh bu müjdeleri duyunca heveslenir ve Allah'a kavuşmayı arzular. Allah da ona kavuşmayı arzular. Bu sûre, Kur'ân'ın kalbi olup ölmekte olanın yanında okunduğunda şaşırtıcı faydaları olur.

Muhibbuddîn et-Taberî (*Rahimehullâh*) ise: 'Yanında Yâsin okunacak ölüden murad, ruhunu teslim etmiş kimselerdir. Burada ölmek üzere olan kişinin kastedildiğini söylemek delilsiz bir iddiadır.' demektedir.

Bizce doğru olan ise Yâsin'in her hâlükârda yani hem ölmek üzere olan kişiye hem de mevtanın kabri başında okunmasıdır." 58

37) İbn Abbas (*Radıyallâhu Anhümâ*)dan şöyle rivayet edilir:

مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى قَبْرَيْنِ فَقَالَ: «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، بَلَى أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ يَسْغَى بِالنَّمِيمَةِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ لَا يَسْتَرِي مِنْ بَوْلِهِ»، ثُمَّ أَخَذَ عُودًا رَطْبًا فَكَسَرَهُ بِإِثْنَيْنِ ثُمَّ غَرَزَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى قَبْرِ ثُمَّ قَالَ: «لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَتَيَسَّأَ».

"Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) bir gün iki tane kabre denk gelmişti. Şöyle buyurdular: 'Bunlar azâb çekiyorlar. Azâbları da (size göre) büyük sayılacak bir şey değil. Evet öyle! Biri idrar sıçramasına karşı korunmazdı, diğeri de laf taşıyıcılık yapardı.'

Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) sonra yaş bir hurma dalı alıp ikiye bölerek bir parçasını kabrin birine, diğeri parçasını da diğeri üzerine dikti. Sahâbe-i kiram: 'Yâ Rasûlellâh! Niçin böyle yaptınız?' diye sordular.

Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*): 'Bu dallar kuruyuncaya kadar bu kabirdekilerin azabının hafifleyeceği umulur.' buyurdular." 59

58- İbn Kayyım, a.g.e, s.11.

59- Ahmed b. Hanbel, a.g.e, c.1 s.225, Buhârî, a.g.e, no:218, Müslim, a.g.e, no:212

İmam Hattâbî (*Rahimehullâh*) "*A'lâmü'l-Hadîs*"de şöyle demiştir: "Bu hadisi şerif, kabirlerde Kur'ân-ı Kerîm okumanın müstehab olduğunu göstermektedir.

Bir ağaç dalı sebebiyle ölüden azabın hafifletilmesi ümit edilebiliyorsa, Kur'ân tilaveti sebebiyle azabın hafifletilmesi daha çok ümit edilmelidir." ⁶⁰

Kurtubî (*Rahimehullâh*) şöyle der: "Bazı âlimler, 'Hurma dalı' hadisini, kabir yanında okunan Kur'ân'dan ölünün faydalandığına delil göstermişlerdir.

Bu hadiste Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) bir hurma dalını ikiye bölüp, kabrin üstüne dikmiş ve 'Bu dallar kuruyuncaya kadar bu kabirdekilerin azabının hafifleyeceği umulur.' buyurmuşlardır."

Hattâbî (*Rahimehullâh*) bu hususta şöyle demiştir: 'Bir bitki topraktan koparılıncaya ve yaratılışında olduğu gibi yeşil ve yaş kaldığı sürece Allah'ı tesbih eder.'

Başka bazı âlimler de: 'Bir ağaç dalı sebebiyle ölülerin azabı hafifletiliyorsa bir müminin Kur'ân okuması sebebi ile nasıl hafifletilmesin?' demişlerdir." ⁶¹

İmam Nevevî "*Şerhu'l-Müslim*"de şunları söyler: "Ulema bu hadisten dolayı kabir başında Kur'ân okumayı müstehab görmüştür. Bir dal parçasının tesbih etmesi ile azab hafifleyebiliyorsa Kur'ân ile haydi haydi hafifleyecektir." ⁶²

Ahmed b. Hanbel (*Rahimehullâh*) birçok ashabının yaptığı rivayete göre kabrin başında Kur'ân okumayı ilk önceleri mekruh görmüş. Ancak daha sonra bu görüşünden dönerek okumanın caiz olduğuna hükmetmiştir. Şöyle ki:

60- Hattâbî, *A'lâmü'l-Hadîs*, c.1 s.274.

61- Kurtubî, *et-Tezkira*, s.100, Suyûtî, *a.g.e*, s.135.

62- İmam Nevevî, *Şerhu'l-Müslim*, c.3 s.202.

38) Hallâl (*Rahimehullâh*) "*el-Câmi*"de nakleder: "Hasan b. Verrâk (*Rahimehullâh*)'ın haber verdiğine göre, Ali b. Mûsâ el-Haddâd -ki güvenilir bir ravidir- şunu nakletmiştir: 'İmam Ahmed b. Hanbel (*Rahimehullâh*) ile beraber bir cenazedeydik. Muhammed b. Kudâme el-Cevherî (*Rahimehullâh*) da yanımızdaydı.

Mevtâ defnedildikten sonra âmâ bir adam gelerek kabrin başında Kur'ân okumaya başladı. İmam Ahmed (*Rahimehullâh*): 'Ey adam! Kabir başında Kur'ân okumak bidattir.' dedi.

Mezarlıktan çıktıktan sonra Muhammed b. Kudâme (*Rahimehullâh*), İmam Ahmed (*Rahimehullâh*): 'Ey Ebû Abdillâh! Mübeşşir el-Halebî (*Rahimehullâh*) hakkında ne dersin?' diye sordu. İmam Ahmed (*Rahimehullâh*): 'Güvenilir birisidir. Neden soruyorsun ondan hadis mi yazdın?' diye cevap verdi.

Bunun üzerinde Muhammed b. Kudâme şunları söyledi: 'Evet, Mübeşşir b. İsmail bana, Abdurrahman b. el-Âlâ b. el-Lecilâc'dan o da babasından naklettiğine göre babası defnedileceği zaman başucunda Bakara Sûresi'nin başından sonuna okunmasını vasiyet etmiş ve İbn Ömer (*Radiyallâhu Anhümâ*)nın da bu şekilde vasiyet ettiğini haber vermiştir.'

Bunun üzerine İmam Ahmed (*Rahimehullâh*): 'O halde git adama söyle Kur'ân okumaya devam etsin.' demiştir." ⁶³

39) Muhammed b. Ahmed Mervezî (*Rahimehullâh*)'ın Ahmed b. Hanbel (*Rahimehullâh*)tan şöyle duyduğu nakledilmiştir: "Kabristana girdiğiniz zaman Fâtîha, Muavvizeteyn (Felak-Nas) ve İhlâs sûrelerini okuyunuz, sevabını ölülere hediye ediniz. Çünkü Kur'ân okumanın sevabı onlara ulaşır." ⁶⁴

63- Hallâl, *el-Emru bi'l-Ma'ruf ve'n-Nehyül Ani'l-Münker*, s.188; İbn Kayyım, a.g.e., s.10; İmam Gazâlî, *İhyâ-u Ulûmü'd-Dîn*, Kitâbu Zikir'l-Mevt, Bâbu Ziyâret-i Kubûr, c.4 s.492; İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Muğnî*, Kitâbu'l-Cenaiz, c.2 s.422.

64- İmam Gazâlî, *İhyâ-u Ulûmü'd-Dîn*, c.4 s.492; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, c.2 s.422.

İbn Kudâme, Hallâl'dan, o da güvenilir bir ravi olan Ebû Ali Hasan b. Heysem el-Bezzâz'dan şunu nakletmiştir: "Ahmed b. Hanbel'i kabirde Kur'ân okuyan âmâ birinin arkasında namaz kılarken gördüm." ⁶⁵

40) Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

«مَنْ دَخَلَ الْمَقَابِرَ فَقَرَأَ سُورَةَ يَسَ خُفِّفَ عَنْهُمْ يَوْمَئِذٍ،
وَكَانَ لَهُ بِعَدَدِ مَنْ فِيهَا حَسَنَاتٌ.»

"Kim kabristana gider ve Yâsîn Sûresi'ni okursa, orada yatanların o günkü yükü hafifletilir ve okuyana oradaki ölüler sayısınca hasenât yazılır." ⁶⁶

41) Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) buyurmuştur:

«مَنْ زَارَ قَبْرَ وَالِدَيْهِ فَقَرَأَ عِنْدَهُ أَوْ عِنْدَهُمَا يَسَ غُفِرَ لَهُ.»

"Kim anne babasının kabrini ziyaret eder ve Yâsîn Sûresi'ni okursa Allah ona mağfiret eder." ⁶⁷

42) Abbas b. Muhammed ed-Dûrî, Yahya b. Maîn'den o, Mübeşşir Halebî'den, o Abdurrahman b. A'lâ b. el-Leclâc'dan, o da babasından şunu rivayet eder: "Öldüğüm zaman beni kabre koy ve: 'Bismillahi ve alâ sünneti Rasûlillah' de. Sonra benim üzerime toprak dök ve başucumda Bakara Sûresi'nin baş tarafını oku. Ben böyle yapılması gerektiğini Abdullah b. Ömer (Radıyallâhu Anhümâ)-dan işittim." ⁶⁸

65- Hallâl, a.g.e, s.189; İbn Kudâme, a.g.e, c.2 s.422.

66- İbn Kudâme, a.g.e, c.2 s.422.

67- İbn Kudâme, a.g.e, c.2 s.422.

68- İbn Kayyım, a.g.e, s.10; Hallâl, el-Câmi, Kitâbu'l-Kıraat İnde'l-Kubûr, el-Emrû bi'l-ma'rûf, s.187; Tarihü Yahya İbn Ma'in, Dûrî'nin rivayetiyle, c.2 s.415; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, c.4 s.56, el-Cenâiz, Bâbu mâ verade fi Kıraati'l-Kur'ân İnde'l-Kubûr. Heytemî, Taberânî'nin, el-Mu'cemu'l-Kebîr'de bu rivayetin ravilerinin güvenilir gördüğünü nakleder, el-Heytemî, Mecma'u'z-Zevâid, c.3 s.44, Bâbu mâ Yekûlu İnde İdhâli'l-Meyyiti li'l-Kabri. Aynî, el-Binâye, c.2 s.1032'de zikrede-

Abbas ed-Dûrî şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel (*Rahimehullâh*)a: 'Kabirde Kur'ân okumakla alakalı bir şey biliyor musun?' diye sordum, o: 'Hayır' dedi.

Yahya b. Maîn (*Rahimehullâh*)a sorduğumda (yukarıdaki) bu hadisi nakletti.

İmam Şâfiî (*Rahimehullâh*)tan da bu konuda iki farklı rivayet gelmiştir; bir rivayette kabrin yanında Kur'ân okumayı mekruh gördüğü, diğer rivayette ise caiz gördüğü, hatta teşvik ettiği nakledilmiştir.

Hasan b. Sabbâh ez-Za'ferânî: 'İmam Şâfiî (*Rahimehullâh*)a kabrin başında Kur'ân okumanın hükmünü sorduğumda bir beis olmadığını söyledi' demiştir." ⁶⁹

Nevevî (*Rahimehullâh*) "*Riyâzü's-Sâlihîn*"de şöyle söyler: "İmam Şâfiî (*Rahimehullâh*) kabrin başında Kur'ân okumanın müstehap olduğunu, Kur'ân'ın tamamı hatmedilirse bunun daha güzel olacağını ifade etmiştir."

İbn Allân bu sözün izahında şöyle der: "Kur'ân okunduğu zaman okuyan kimseye rahmet iner ve bu rahmet her yeri kaplayarak bereketi ölüye de ulaşır.

... İman üzere olması için ölüye yapılan dua Allah'ın fazlı ile ona yol gösterecek delilini verir, kabrin sıkıntı ve fitnelerine karşı ihtiyaç duyduğu şeyler için ona yardımcı olur." ⁷⁰

rek bunu Taberânî'ye nisbet etmiştir. İbn Hacer de *et-Telhisu'l-Habîr* c.2 s.129 no:786'da bu rivayeti Taberânî'ye nispet etmiş, *ed-Dirâye fi Tahrici Ehâdisi'l-Hidâye*, c.1 s.241'de ise İbn Ömer (*Radıyallâhu Anhümâ*) dan 'Mevkuf' olarak nakletmiştir. Hallâl, el-Kıraatü ale'l-Kubûr bölümünde, Beyhakî de *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da zikretmiştir. Nevevî ve İbn Hacer bu rivayeti Hasen görmüştür. Hallâl, İbrahim b. Nehaî'nin kabrin başında Kur'ân okumakta bir beis olmadığı sözünü nakletmiştir. *el-Emru bi'l-Ma'rûf*, s.190.

69- Hallâl, *a.g.e.*, s.190; İbn Kayyım, *a.g.e.*, s.11; *İs'âfu'l-Müslimîn*, s.16, 21.

70- İbn Allân, *Delîlü'l-Fâlihîn alâ Riyâzi's-Sâlihîn*, Bâbu'd-Du'â li'l-Meyyiti Ba'dü'd-Defn, s.439. Arsivi - <https://rantey.org>

Nevevi "el-Mecmû"da şöyle demiştir: "Ashabımız: 'Kabir ziyaretinde kabirdeki kimseye selam vermek, ona ve tüm kabir ehline dua etmek müstehaptır. Selam ve duanın hadiste geçtiği şekliyle olması en efdalidir. Bir miktar Kur'an okunduktan sonra da dua etmesi müstehaptır. İmam Şâfiî bunu açıkça ifade etmiştir. Onun bütün ashabı bu görüştedir.' demiştir." ⁷¹

Abdullah el-İşbîlî "el-Âkabe"de şöyle demiştir: "Abdullah b. Ömer b. Hattab (Radiyallâhu Anhümâ)nın kabrinin başında Bakara Sûresi okunmasını istediği rivayet edilmiştir." ⁷²

Ahmed b. Hanbel (Rahimehullâh)ın ashabının ifadelerinden anlaşılan, kabirleri çokça ziyaret etmenin müstehap olduğudur. Ahmed b. Hanbel'in ifadeleri zaten bu yöndedir. ⁷³

43) Abdullah b. Ömer (Radiyallâhu Anhümâ) nakleder: "Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i şöyle buyururken işittim:

«إِذَا مَاتَ أَحَدُكُمْ فَلَا تَحْبِسُوهُ وَأَشْرِعُوا بِهِ إِلَى قَبْرِهِ وَلْيَقْرَأْ عِنْدَ رَأْسِهِ فَاتِحَةَ الْبَقَرَةِ وَعِنْدَ رِجْلَيْهِ بِخَاتِمَةِ الْبَقَرَةِ.»

"Sizden birisi öldüğü zaman onu kabre koyma hususunda acele edin ve onu bekletmeyin. (Ölüye okuyacak kişi) başucunda Bakara'nın baş tarafını, ayakucunda da Bakara'nın son tarafını okusun." ⁷⁴

44) Molla Aliyyü'l-Kârî (Rahimehullâh) şöyle söyler:

71- Nevevî, el-Mecmû', c.5 s.282.

72- Abdülhak el-İşbîlî, a.g.e, Bâbu Telkîni'l-Meyyiti Ba'de'd-Defni, s.184; İbn Kayyım er-Rûh, s.10'da bu rivayeti teyid etmiştir.

73- Alâüddin Ebû'l-Hasen el-Merdâvî, el-İnsâf, Cenâze, c.6 s:268.

74- Hallâl, a.g.e, s.188; Beyhakî, Şu'abü'l-İmân'da, Hâfız İbn Hacer Fethu'l-Bârî'de rivayet etmiştir. İsnadı Hasen'dir. Bkz. Aliyyü'l-Kârî, a.g.e, c.4 s.18.

"Gazâlî 'İhyâ-u Ulûmî'd-Dîn'de, Abdülhak el-İşbîlî "el-Âkibe"de, Ahmed b. Hanbel (*Rahimehullâh*)dan şu rivayeti naklederler: 'Kabristana girdiğiniz zaman Fâtîha, Felak-Nas ve İhlâs sûrelerini okuyup, sevabını ölümlere hediye ediniz. Çünkü bu okumanın sevabı onlara ulaşır.'" ⁷⁵

Alâ b. Abdurrahman (*Rahimehullâh*) da kabrin yanında Kur'ân okumanın mübah olduğunu rivayet etmiştir.

İbn Kayyım, seleften bir cemaatin, defnedildikten sonra kabirleri başında Kur'ân okunmasını vasiyyet ettiklerini nakleder. ⁷⁶

45) Hallâl, Şa'bî (*Rahimehullâh*)dan şöyle nakletmiştir: "Ensar, aralarından biri öldüğünde kabrine gider ve orada Kur'ân okurdu." ⁷⁷

46) Ali b. Ebî Tâlib (*Radıyallâhu Anh*)dan gelen bir rivayete göre Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) şöyle buyurmuştur:

«مَنْ مَرَّ عَلَى الْمَقَابِرِ وَقَرَأَ فِيهَا؛ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، إِخْدَى عَشْرَةَ مَرَّةً ثُمَّ وَهَبَ أَجْرَهُ لِلْأَمْوَاتِ أُعْطِيَ مِنْ الْأَجْرِ بِعَدَدِ الْأَمْوَاتِ.»

"Kim kabristana uğrayıp on bir kere İhlâs Sûresi'ni okuyup sevabını ölümlere bağışlarsa, oradaki ölümler adedince Allah ona ecir verir." ⁷⁸

Dusûkî "Şerhu'l-Kebîr" haşiyesinde bu rivayeti zikretmiş ve şunları söylemiştir: "İbn Rüşd 'Nevazil'in sonunda 'İnsana ancak çalıştığı vardır.' (Necm:39) âyet-i kerîmesine

75- Aliyyü'l-Kârî, a.g.e, c.4 s.18.

76- İbn Kayyım, a.g.e, s.10-11.

77- Hallâl, a.g.e, s.190; İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, el-Cenâiz, c.7 s.113; İbn Hacer, Telhîsü'l-Habîr, c.2 s.104; İbn Kayyım, İs'âfü'l-Müslimîn, s.21.

78- Dârekutnî ve el-Firdevs Müellifi rivayet etmiştir. Bkz: Keşfü's-Şübûhât fî İhdâi'l-Kıraati li'l-Emvât, s.114; Hallâl, el-Kıraatu ale'l-Kubûr bölümünde, Semerkandî, Fazâilü Kul hüvellâhu Ehad'de bu hadisi rivayet etmiştir. Bkz: Bahsü Dâri İftâi'l-Mısriyye, Aclûnî, Keşfü'l-Hafîf, c.2 s.282'de zikretmiş ve Râfî'nin tarihinde naklettiğini kaydetmiştir. el-Kazvînî de et-Tedvîn, c.2 s.297'de rivayeti nakletmiştir.

dair sorulan bir soru üzerine şunları söylemiştir: 'Eğer bir kimse Kur'ân okur ve sevabını ölen kimseye bağışlarsa bu caizdir. Ölü bunun sevabından nasiplenir.'

İbn Hilal şunları söyler: 'İbn Rüşd'ün verdiği hüküm birçok imamımızın kabul ettiği hüküm ile aynıdır.

Yani ölen kimse kendisine okunan Kur'ân-ı Kerim'den faydalanır, hediye edildiğinde sevabı ona ulaşır. Doğuda ve batıda bütün müslümanların ameli ilk zamanlardan beri bu şekildedir. Hatta bu işi tekeffül etmesi için birçok vakıf kurulmuştur.'

İzz b. Abdisselam'a vefatından sonra rüyada sorulmuş: 'Ölülere okunan Kur'ân'ın onlara ulaştığını reddedi-yordun şimdi ne diyorsun?' O cevaben: 'Heyhât nered-e?! Durum sandığımın tersineymiş.' dedi." 79

Suyûtî "Şerhu's-Sudûr"da şunları söyler: "Bu hadisler her ne kadar zayıf da -ki Suyûtî'nin kastettiği hadislerin bir kısmıdır- bunların tamamı dikkate alındığında gösterdiği şey bu amelin bir aslının olduğudur. Müslümanlar tüm zamanlarda her memlekette ölülerine hep Kur'ân okuya gelmişlerdir. Bu hüküm artık bir icma olmuştur." 80

Burada şunu da eklemek gerekir ki bu rivayetlerin yalnız bir kısmı Zayıf'tır. Sahih ve Hasen olanları da vardır. Üstelik Zayıf olanlar da itibara göre değişebilir niteliktedir.

İbn Kudâme ölü için Kur'ân okumanın mutlak olarak caiz olduğundan bahsederken şu cümleleri sarfeder:

"Naklettiklerimiz bu meseleye delil olarak yeterlidir. Bunun dışında tüm beldelerde müslümanlar karşıt bir tutum sergilemeksizin ölüleri için Kur'ân okuyup sevaplarını onlara hediye etmek üzere ortak bir tutum içindedir.

79- Düsûkî, Hâşiye alâ Şerhi'l-Kebîr, c.1 s.423.

80- Süyûtî, Şerhu's-Sudûr, s.311.

'Ölen kimse ailesinin ağlaması yüzünden azab görür.' hadisi şerifi de sahih bir rivayettir.

Allah Teâlâ ölen kimseye başkasının işlediği günah-tan dolayı nasıl azap çektiriyorsa, yine başkasının onun için işlediği sevaptan dolayı Allah Teâlâ'nın o kişiyi mü-kafatlandırmaması da düşünülemez. O böylesi bir cömertlik ve ihsan anlayışından çok yücedir." ⁸¹

Burada kabrin başında durmak, dua etmek ve Kur'ân okumaya dair selef imamları ve muteber ulemadan nakledilen tüm bu rivayet ve kaynaklar sadece küçük bir parçayı teşkil etmektedir. Yoksa bu konuda sayılamaya-cak kadar çok söz ve nakil bulunmaktadır. ⁸²

Tüm bu değerlendirmelerden anlaşılanları şöyle sıralayabiliriz:

81- İbn Kudâme, *a.g.e*, c.2 s.424.

82- Dört mezhebin fıkıh kitapları kabir başında Kur'ân okumanın caiz ve müstehap olduğunu net bir şekilde belirtmektedir. Bu konuda birçok eser bulunmaktadır. Burada sadece meşhur kaynaklardan bir bölümünü zikrederim:

Hanefî Kaynakları: *el-Bahru'r-Râik*, Kitâbü'l-Cenâiz, c.2 s.195; *Şerhu Fethi'l-Kadîr*, Bâbü'l-Cenâiz, c.2 s.142; *el-Binâye şerhu'l-Hidâye*, el-Cenâiz, c.2 s.1032,1044; *el-Muhîtü'l-Burhânî*, Kitâbü'l-Kerâhiyye ve'l-İstihân, c.7 s.509; *el-Cevheretü'n-Neyyira alâ Muhtasari'l-Kudûrî*, c.1 s.133; *el-Fetâvâ'l-Hindiyye*, el-Cenâiz, c.1 s.166 ve Kitâbü'l-Kerâhiyye, c.5 s.350; *Reddû'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr*, c.5 s.369, 372, 378; *Hâşiyetü't-Tahtâvî alâ Merâki'l-Felâh*, Ahkâmü'l-Cenâiz, s.512; *İ'lâu's-Sünen*, c.9 s.278.

Mâlikî Kaynakları: *Mi'yâru'l-Mu'rib*, c.1 s.320-321; *İkmâlû'l-Muallim*, et-Tahâret, c.2 s.120; *İs'âfû'l-Müslimîn bi cevâzi'l-kirâati ala'l-Emvât*, s.32; *el-Furûk*, no:172, Fark; *et-Tezkira fî Ahvâli'l-Mevtâ ve Umûri'l-Âhira*, s.100.

Şâfiî Kaynakları: *el-Mecmû'*, *Şerhu'l-Mühezzeb*, c.5 s.286; *Şerhu Sahih-i Müslim*, c.3 s.202; *Şerhu's-Sudûr bi şerhi hâli'l-Mevtâ ve'l-Kubûr*, s.134; *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc*, el-Cenâiz c.1 s.365; *Rahmetü'l-Ümme fî ihtilâfi'l-Eimme*, Kitâbü'l-Cenâiz, s.89.

Hanbelî Kaynakları: *el-İnsâf*, el-Cenâiz, c.2 s.558, c.6 s.268; *el-Muknî*, el-Cenâiz, c.6 s.255; *el-Muğnî*, el-Cenâiz, c.2 s.422; *el-Furû'*, el-Cenâiz c.3 s.419; *Ravdu'l-Mürbî Şerhu Zâdi'l-Müstekni'*, c.3 s.137; *Tesliyetü ehli'l-Mesâib*, s.249.

İster kabir başında olsun ister olmasın mevta için Kur'ân okumanın caiz olduğu kitap, sahîh sünnet, ümmetin en büyük âlimlerinin sözleri ile sabittir.

Selef-i salihinin ve müslümanların asırlar boyunca reddetmeksizin uygulamaları da bu şekilde olmuştur.

İster kabrin başında ister değil, ister cenaze namazı esnasında ister sonrasında, ister defin esnasında ister sonrasında ölüye Kur'ân okumak mutlak olarak caizdir.

Bazı kimselerin, kabrin başında durmanın, orada dua etmenin ve Kur'ân okumanın haram olduğunu iddia etmesi hele hele bu hususta "cumhur ulemanın ittifakı olduğu" gibi duyulmamış bir iddia dile getirmeleri Allah'a, Rasûlüne ve İslâm âlimlerine atılmış çok büyük bir iftiradır.

KADINLARIN KABİR ZİYARETİ

Ölen çocuğunun kabri başında ağlayan kadına Efendimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)'in sabır tavsiye ettiği Buhârî, Müslim ve diğer kaynaklarda rivayet edilen hadisi şerifi geride zikretmiştik.

İmam Abdülhak el-İşbîlî bu hadisi şerifin izahında şunları söyler: "Kabirleri ziyaret etmek ve kabirlerin yanında ağlamak erkekler için mübah olduğu gibi kadınlar için de mübahdır.

... Eğer kadınların kabir ziyareti yapmaları ve kabir başında ağlamaları haram olsaydı Efendimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) haram işleyen diğer kimseleri engellediği gibi rivayette bahsi geçen kadını da engellerdi.

... Yasaklanan, kadınların evlerinden çıkarken; açılıp saçılmak ve konuşmak gibi caiz olmayan şeyleri yapmalarıdır." ⁸³

Hâfız İbn Hacer "*Fethü'l-Bârî*"de şunları söyler: "Bu rivayette Efendimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)'in kadını kabrin yanında oturmaktan men etmeyip takrir etmiş olması bu işin meşruiyetine delildir.

... Kabir ziyareti daha önce defnedilmiş bir kimsenin kabrini ziyaret etmek demektir. Aslında bu hadisi şerifte bahsi geçen kadının, oğlu defnedildikten hemen sonra kabrin başında bekliyor olma ihtimali de vardır.

83- Abdülhak el-İşbîlî, *a.g.e.*, s.213.

Ancak bu ihtimale rağmen hadis, kabir ziyareti bölümünde zikredilmiştir.

Böylelikle definiden sonra kabirde kalıp beklemek ile daha sonra ziyaret edip kabir başında beklemek arasında bir fark olmadığı vurgulanmak istenmiştir.

Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) kadının üzüntüsünü gördüğünde sadece sabır ve takvayı tavsiye etmiş, evden ziyaret için çıkmasına mani olmamıştır.

Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)'in bu onayı kadınların da kabirleri ziyaret etmelerinin caiz olduğunu göstermektedir.

Bu cevaz umumi olduğu için hem definiden sonra beklemenin hem de daha sonra ziyaret etmenin caiz olduğunu göstermektedir.”⁸⁴

47) İmam Müslim'in rivayetinde Muhammed b. Kays anlatır Hazreti Âişe (*Radıyallâhu Anhâ*)dan rivayet eder:

«أَلَا أُحَدِّثُكُمْ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَنْيَ، قُلْنَا: بَلَى، قَالَتْ: لَمَّا كَانَتْ لَيْلَتِي الَّتِي كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا عِنْدِي، انْقَلَبَ فَوَضَعَ رِذَاءَهُ، وَخَلَعَ نَعْلَيْهِ فَوَضَعَهُمَا عِنْدَ رِجْلَيْهِ، وَبَسَطَ طَرَفَ إِزَارِهِ عَلَى فَوَاشِهِ فَاضْطَجَعَ، فَلَمْ يَلْبُثْ إِلَّا رَيْثَمًا ظَنُّ أَنْ قَدْ رَقَدْتُ، فَأَخَذَ رِذَاءَهُ رُوَيْدًا وَانْتَعَلَ رُوَيْدًا، وَفَتَحَ الْبَابَ فَخَرَجَ، ثُمَّ أَجَافَهُ رُوَيْدًا، فَجَعَلْتُ دَرْعِي فِي رَأْسِي، وَاخْتَمَرْتُ وَتَقَنُّعْتُ إِزَارِي، ثُمَّ انْطَلَقْتُ عَلَى إِثَرِهِ حَتَّى جَاءَ الْبَقِيعَ فَقَامَ، فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ انْحَرَفَ فَاِنْحَرَفْتُ، فَسَبَقْتُهُ فَدَخَلْتُ، فَلَيْسَ إِلَّا أَنْ اضْطَجَعْتُ فَدَخَلْتُ، فَقَالَ: مَا لَكَ يَا عَائِشُ؟ حَسْبِيَ رَأْيَتِي، قُلْتُ:

84- İbn Hacer, a.g.e, Bâbu Ziyâreti'l-Kubûr, c.3 s.148,150.

لَا شَيْءَ، قَالَ: لَتُخْبِرَنِي أَوْ لِيُخْبِرَنِي اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! بِأَيِّ أَنتَ وَأُمِّي، فَأَخْبَرْتُهُ، قَالَ: فَأَنْتِ السَّوَادُ الَّذِي رَأَيْتُ أَمَامِي، قُلْتُ: نَعَمْ، فَلَهَدَنِي فِي صَدْرِي لَهْدَةً أَوْجَعْتَنِي، ثُمَّ قَالَ: أَظَنَنْتِ أَنْ يَجِيفَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَرَسُولُهُ؟، قَالَتْ: مَهْمَا يَكْتُمُ النَّاسُ يَعْلَمُهُ اللَّهُ نَعَمْ، قَالَ: فَإِنَّ جَبْرِيلَ أَتَانِي حِينَ رَأَيْتِ فَتَادَانِي، فَأَخْفَاهُ مِنْكَ فَأَجَبْتُهُ، فَأَخْفَيْتُهُ مِنْكَ، وَلَمْ يَكُنْ يَدْخُلُ عَلَيْكَ وَقَدْ وَضَعْتَ ثِيَابَكَ، وَظَنَنْتِ أَنْ قَدْ رَقَدْتَ، فَكَرِهْتُ أَنْ أَوْقِظَكَ وَخَشِيتُ أَنْ تَسْتَوْحِشِي، فَقَالَ: إِنَّ رَبَّكَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَأْتِي أَهْلَ الْبَقِيعِ فَتَسْتَغْفِرَ لَهُمْ، قُلْتُ: كَيْفَ أَقُولُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: قُولِي: السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْآحِقُونَ.»

“Âişe (Radıyallâhu Anhâ): ‘Size Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ile başımdan geçen bir olayı anlatayım mı?’ dedi. Biz de: ‘Evet buyrun.’ dedik.

Hazreti Âişe (Radıyallâhu Anhâ) şöyle devam etti: ‘Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) benim yanımda olduğu bir gecede üzerini değiştirmişti, cübbesini çıkarmış ayak-kabılarını ayakucuna koymuş, kaftanını döşeğin üzerine sererek oraya uzanmıştı.

Çok geçmemişti ki benim uyuduğumu zannederek cübbesini yavaşça almış, ayakkabılarını giyerek dışarı çıkmış, sonra da yavaşça kapıyı kapatmıştı.

Ben elbise ve başörtümü hızlıca giyindim. Örtümü yüzüme peçe yaptım ve peşinden gitmeye başladım.

Bakî' Kabristanı'na geldi. Orada epeyce bekledi. Sonra üç defa ellerini kaldırdı ve eve doğru geri dönmeye başladı. O dönünce ben de dönerek ondan önce eve vardım. Daha henüz yatmıştım ki içeri girdi ve: **'Ne oldu sana yâ Âişe! Nedir bu heyecan?'** buyurdu. Ben: **'Yok bir şey' dedim.**

Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*): **'Ya sen bana ne olduğunu anlatırsın ya da Latîf ve Habîr olan Allah elbette bunu bana bildirir'** buyurdu. Ben: **'Anam babam sana feda olsun yâ Rasûlellâh!'** diyerek olayı anlattım.

'Önümde gördüğüm o kararı sen miydin?' diye sordular. **'Evet.'** cevabını verdiğimde (şaşkınlıkla) beni göğsümden ittiler. Öyle ki biraz canım yanmıştı. Sonra şöyle buyurdu: **'Allah ve Rasûlü'nün sana zulüm edeceğini mi sandın? (Neden saklandın?)'**

Ben: **'İnsanlar neyi gizlerse gizlesin Allah onu muhakkak bilmektedir.'** dedim. Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*): **'Evet.'** dedi. Sonra devam etti: **'Sen beni (evden çıkarken) gördüğün esnada Cibril ile senin işitemeyeceğin şekilde gizlice konuşuyorduk. -O, sen örtünmemiş vaziyette olduğun için odaya girmemişti- Ben de senin uyuduğunu zannedip uyandırıp rahatsız etmek istemedim. Cibril bana: 'Rabbin, Bakî' ehline gidip onlar için af talep etmeni emrediyor.'** dedi.'

Ben: **'(Eğer bir gün onları ziyaret edersem) onlara nasıl hitap edeyim yâ Rasûlellâh?'** diye sordum. O:

«السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَبَرَكَاتُ اللَّهِ
الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَلْآحِقُونَ.»

'Şöyle dersin: 'Kabir diyarındaki mümin ve müslümanlara selam olsun. Allah geçmiş ve gelecek nesillerimize rahmet etsin. İnşâallah biz de size katılacağız.' buyurdu." ⁸⁵

Bu hadisi şerifte Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) Hazreti Âişe (Radiyallâhu Anhâ)ya: **"Uyudun sandım, seni uyandırıp rahatsız etmek istemedim."** diyerek neden yanında götürmediğinin gerekçesini açıklamıştır.

Hazreti Âişe (Radiyallâhu Anhâ) validemiz, Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e: **"Ziyaret ettiğimde onlara ne diyeyim?"** diye sormuş, Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) de rivayette geçen duayı ona öğretmiştir.

Netice olarak Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in aslında Hazreti Âişe (Radiyallâhu Anhâ)'yı yanında götürmek istediği, ancak o uyuduğu için tek başına gittiği ortadadır. Yani bu ve diğer rivayetler göstermektedir ki kadınların kabir ziyareti yaparak kabir başında dua etmeleri caizdir.

İmam Nevevî (Rahimehullâh) bu hadisi şerif hakkında şu açıklamayı yapar: **"Bu hadisi şerif, kadınların kabirleri ziyaret etmelerinin caiz olduğunu göstermektedir. Bu hususta ulema ihtilaf etmiştir.**

Şâfiî âlimleri üç farklı görüşe sahiptir:

Birinci grup: **'Allah kabirleri ziyaret eden kadınlara lânet etsin.'** hadisi şerifi gerekçesiyle haram olduğuna hükmederler.

İkinci grup mekruh olduğu kanaatindedir.

Üçüncü grup ise zikredilen bu hadisi şerif ve: **'Ben sizin kabirleri ziyaret etmenizi yasaklamıştım, artık kabirleri ziyaret edebilirsiniz.'** hadisi şerifi ile bu hükmün nesholduğuna ve kadınların kabir ziyaretinin mübah olduğuna hükmederler."⁸⁶

48) İbn Cüreyc, İbn Ebî Mûleyke'den nakleder:

«تُوفِّي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ بِحُبْشَى قَالَ: فَحِمِلَ إِلَى مَكَّةَ فَلَمَّا قَدِمْتُ عَائِشَةُ أَتَتْ قَبْرَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ فَقَالَتْ:

86- İmam Nevevî, Şerhu'l-Müslim Babu mâ Yekûlu İnde Duhûli'l-Kabri, c.7 s.44.

وَكُنَّا كَنَدَمَانِي جَزِيمَةً حِقْبَةً مِنَ الدَّهْرِ حَتَّى قِيلَ لَنْ يَتَّصِدَعَا
 فَلَمَّا تَفَرَّقْنَا كَأَنِّي وَمَالِكَا لَطُولِ اجْتِمَاعٍ لَمْ نَبْتَ لَيْلَةً مَعَا
 ثُمَّ قَالَتْ: وَاللَّهِ لَوْ حَضَرْتُكَ مَا دَفَنْتُ إِلَّا حَيْثُ مِتُّ، وَلَوْ
 شَهِدْتُكَ مَا زُرْتُكَ.»

“(Hazreti Âişe’nin kardeşi) Abdurrahman b. Ebîbekir (Radiyallâhu Anh) (Mekke’ye yakın) Hubşî denilen yerde vefat etmiş, cenazesi Mekke’ye nakledilmişti. Hazreti Âişe (Radiyallâhu Anhâ) Mekke’ye gelince Abdurrahman (Radiyallâhu Anh)ın kabrini ziyaret ederek şâir Temim’e ait şu beyitleri okudu:

‘Cezîme’ye dost olduk yıllarca ikimiz,
 ‘Ayrılmazlar asla’ denirdi bizim için.

Ancak sen gittin gideli ey Mâlik! Özlüyorum,
 Beraber yaşamamışız gibi, yetmiyor mâzimiz.’⁸⁷

Hazreti Âişe (Radiyallâhu Anhâ) bu beyitleri okuduktan sonra şöyle dedi: ‘Vallahi eğer (defin esnasında) yanında olsaydım seni (öldüğün yerden Mekke’ye nakledilmene engel olur) öldüğün yere defnederdim. Vefat sırasında da yanında bulunsaydım kabrini ziyaret etmezdim.’⁸⁸

Bu hadisi şerifin net bir şekilde gösterdiğine göre müminlerin annesi Hazreti Âişe (Radiyallâhu Anhâ) başka bir amaç gözetmeksizin sadece kardeşinin kabrini ziyaret etmek için yola çıkmıştır.⁸⁹

87- Şiirde bahsedilen Mâlik ve Akıl, Kral Cezîme’ye kırk yıl yakın arkadaşlık yapmış iki kardeşdir. Şair Temim bu kıssadan ilhamla Hazreti Hâlid b. Velid (Radiyallâhu Anh) tarafından öldürülen Mâlik adındaki kardeşine mersiye yazmıştır. Bkz. *Tuhfetü'l-Ahvezî*, c.4 s.162.

88- Abdürrezzak, *el-Musannef*, no:6535, c.3 ve Tirmizî, *a.g.e.*, el-Cenâiz, no:1055. Heysemî, bu hadisi Taberânî’nin *el-Mu’cemü'l-Kebîr*’inde geçtiğini ve ravilerin güvenilir olduğunu söylemiştir. Heysemî, *Mecma’u’z-zevâid*, el-Cenâiz, c.3 s.60.

89- Mahmud Saîd Memduh, *a.g.e.*, s.284.

Nitekim İbn Abdilberr (*Rahimehullâh*) "*et-Tenhi'd*" de İbn Ebî Müleyke'den senedi ile şu rivayeti nakleder:

"Âişe (*Radıyallâhu Anhâ*) bineğine binip gitmişti. Kölesi yanımıza geldiğinde ona: 'Müminlerin annesi nereye gitti?' diye sordum. O da: 'Selam vermek için kardeşi Abdurrahman'ın kabrine gitti.' dedi." ⁹⁰

İbn Hacer (*Rahimehullâh*) bu rivayeti naklederek şunları söyler: "Kabir ziyareti için verilen iznin kadın ve erkek herkesi kapsadığı görüşünü kabul edenlerden biri de Hazreti Âişe (*Radıyallâhu Anhâ*)dır.

Hâkim en-Nisâbûrî (*Rahimehullâh*)ın rivayetine göre İbn Ebî Müleyke, Hazreti Âişe (*Radıyallâhu Anhâ*)nın, kardeşi Abdurrahman (*Radıyallâhu Anh*)ın kabrini ziyaret ettiğini görmüş ve ona: 'Peygamber (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) bunu yasaklamamış mıydı?' diye sormuş.

Hazreti Âişe (*Radıyallâhu Anhâ*): 'Evet yasaklamıştı, ancak sonradan ziyaret etmemizi tavsiye etti.' demiştir." ⁹¹

Burhaneddin el-Buhârî "*el-Muhîtu'l-Burhânî*" de Haneî âlimlerinin bu hadisın yorumunda ihtilaf ettiklerini nakleder:

"Bazı âlimler kadınların kabir ziyaretini mekruh görmüşler ve 'Hazreti Âişe annemiz ölümü esnasında yanında olamadığı için kardeşinin kabrini ziyaret etmiştir.' şeklinde bir teville gitmişlerdir.

Bazıları ise bu rivayetin kadınların kabir ziyareti yapmalarına mutlak olarak izin verdiğini söylemişlerdir." ⁹²

49) Hâkim en-Nisâbûrî "*el-Müstedrek*" de, Beyhakî "*ed-Delâilü'n-Nübüvve*" de Ali b. Şuayb'tan, o, İbn Ebî Füdeyk'ten, o, Süleyman b. Davud'dan, o babasından, o Cafer b. Muhammed'den, o da babasından rivayet eder:

90- İbn Abdilberr, *et-Tenhi'd*, c.3 s.235.

91- İbn Hacer, *a.g.e.*, c.3 s.149; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.2 s.425.

92- Burhâneddin Buhârî, *el-Muhîtu'l-Burhânî*, c.8 s.65.

«أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ تَزُورُ قَبْرَ
عَمِّهَا حَفْرَةَ فِي الْأَيَّامِ فَتُصَلِّي وَتَبْكِي عِنْدَهُ.»

"Peygamber (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in kızı Fâtıma (Radiyallâhu Anhâ) bazı günler amcası Hamza (Radiyallâhu Anh)'ın kabrini ziyaret edip kabrin yanında namaz kılar ve ağlardı." 93

50) Beyhakî "ed-Delâil"de Attâf b. Halid el-Mah-zûmî'den nakleder:

«حَدَّثَنِي خَالَتِي أَنَّهَا زَارَتْ قُبُورَ الشَّهَدَاءِ قَالَتْ: وَلَيْسَ مَعِيَ
إِلَّا غُلَامَانِ يَخْفَظَانِ عَلَيَّ الدَّابَّةَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِمْ فَسَمِعْتُ رَدَّ
السَّلَامِ، وَقَالُوا: وَاللَّهِ إِنَّا نَعْرِفُكُمْ كَمَا يَعْرِفُ بَعْضُنَا بَعْضًا،
قَالَتْ: فَأَقْشَعِرْزْتُ وَقُلْتُ: يَا غُلَامُ! أَدْنِي بِنِي بَغْلَتِي فَرَكِبْتُ.»

"Teyzem bana Uhud Şehitliği'ni ziyaret ettiğini söylemişti. Şunları anlattı: 'Yanımda bineğimi tutan iki çocuk vardı. Uhud şehitlerine selam verdiğimde selamuma karşılık verdiklerini duydum.

Bana şöyle dediler: 'Vallahi biz, birbirimizi tanıdığımız gibi, sizi de tanıyoruz.' Tüylerim diken diken olmuştu. Hemen çocuğa katırımı getirmesini söyledim ve katırma binip gittim." 94

93- Hâkim en-Nisâbü'rî, a.g.e, Megâzî, c.3 s.29; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, c.3 s.306, 309; İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, c.4 s.46; Muhibbuddîn et-Taberî, el-Kurâ li-Kâsid-i Ümmi'l-Kurâ, s.687; Süyûtî, Şerhu's-Sudûr, s.91. Hâkim: "Bu hadisin isnadı Sahih'tir ancak Buhârî ve Müslim bunu rivayet etmemiştir." demiştir. Zehebî ise: "Senetteki Süleyman Mederî tenkid edilmiş biridir." der.

94- İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, c.4 s.46; Muhibbuddîn et-Taberî, el-Kurâ li-Kâsid-i Ümmi'l-Kurâ, s.687; Süyûtî, Şerhu's-Sudûr, s.91. Hâkim şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Bu rivayetin isnadı Sahih olup ravilerinin tümü Medinelî'dir. Ancak Buhârî ve Müslim bu rivayeti nakletmemiş, Zehebî rivayeti Mürsel kabul etmiştir.

Peki, kadınların kabir ziyaretine cevaz veren tüm bu rivayetlerin yanında yasaklayan diğer rivayetleri nasıl değerlendireceğiz?!

51) Sünen kitaplarında kadınların kabir ziyaretini yasakladığı görülen bir hadis nakledilmiştir:

«لَعَنَ اللَّهُ زَوَارَاتِ الْقُبُورِ.»

"Allah, kabirleri sürekli ziyaret eden kadınlara lânet etsin." ⁹⁵

İmamların birçoğu bu hadisi şerifin "Ben sizin kabirleri ziyaret etmenizi yasaklamıştım, ama artık ziyaret edin." hadisi şerifi ile nesh olduğunu ifade etmişlerdir.

İbn Hacer (*Rahimehullâh*) şunları söyler: "Kadınlar kabir ziyaretine dair verilen genel iznin kapsamındadır. Çoğunluğun görüşü bu şekildedir. Ancak bu izin fitneden emin olunması durumunda geçerlidir.

Burada geçen hadis (yani Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*))in oğlunun kabri başında ağlayan kadına "Allah'tan kork ve sabret..." şeklindeki emrinin geçtiği, geride zikredilen hadisi şerif) kadınların da kabirleri ziyaret etmesinin caiz olduğu görüşünü desteklemektedir.

Kurtubî (*Rahimehullâh*) şöyle demiştir: "Bu lânet yalnızca kabirleri sık ziyaret eden kadınlar hakkında söylenmiştir. Kullanılan mübalağa sığası bunu göstermektedir. Kabirleri sık ziyaret eden kadınların lânetlenmesi ise birkaç sebepten dolayı olabilir.

Bu şekilde yapılan ziyaretlerin yol açabileceği, kocanın hakkının zâyi edilmesi, kadınların açılıp saçılmaları ya da kabirlerin yanında yüksek sesle ağlama ve feryad etmeleri olabilir.

Rivayetteki Attâf b. Hâlid b. Abdillâh b. el-As, Künyesi: İmam Ebû Safvân el-Mahzûmî el-Medenî, güvenilir üstatlardandır. Bkz: *Siyer-u A'lâmi'n-Nübelâ*, c.8. s.273.

95- Tirmizî, *a.g.e*, no:1065, c.3 s.372.

Yani bu gibi sorunlardan emin olunduğunda kadınların da kabirleri ziyaret etmesine bir engel kalmaz. Çünkü kadınlar da erkekler gibi ölümü hatırlamaya muhtaçtır.”⁹⁶

İmam Tirmîzî (*Rahimehullâh*) bu hadisi şerif hakkında şöyle demektedir: “Bazı âlimlere göre bu rivayet, kabir ziyaretine tekrar izin verilmesinden önce varid olmuştur. Yani kabir ziyaretine izin verilince bu izne erkekler gibi kadınlar da girmiştir.

Bazıları ise: ‘Kabir ziyaretinin kadınlar için mekruh görülmesi onların çabuk hüznülenen (ve kabristanda yüksek sesle ağlayabilecek) sabırsız kimseler olmasındandır.’ demiştir.”⁹⁷

Molla Aliyyü’l-Kârî (*Rahimehullâh*) kabir ziyaretine verilen iznin umumi olmasının daha doğru olduğunu belirtir ve şöyle söyler: “Efendimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)’in ‘Ben sizi kabirleri ziyaretten nehy etmiştim, artık ziyaret ediniz.’ hadisi, ziyaret eden kadınları lanetleyen hadisi nesh etmiştir.”⁹⁸

Fukaharın bazısından kadınların kabir ziyareti yapmalarının mekruh olduğu, Mâlikîler gibi bazılarının ise caiz olduğu yönünde görüşler nakledilir.

Kadınların, günaha düşmeden, fitneden emin olduğu takdirde kabir ziyareti yapmalarının caiz olması, ziyaretin mekruh veya haram olduğunu söyleyenlerin görüşlerinden daha kuvvetlidir. Çünkü kabir ziyaretini men edenler sadece “Allah kabirleri sık ziyaret eden kadınlara lânet etsin.” hadisi şerifine ve bu manadaki bazı başka hadisi şeriflere bakmaktadırlar.

Ziyaretin caiz olduğunu söyleyenler ise bu hadisi şeriflerin “Ben sizi kabirleri ziyaretten men etmiştim ama artık ziyaret edin.” hadisi şerifiyle nesh edildiğini söylerler.

96- İbn Hacer, *a.g.e*, c.3 s.148-149.

97- Tirmîzî, *a.g.e*, no:1065, c.3 s.372.

98- Aliyyü’l-Kârî, *a.g.e*, c.4 s.117; Mübârekfûrî, *Tuhfetü’l-Ahvezî*, c.4 s.161; Aliyyü’l-Kârî, *a.g.e*, c.4 s:83.

Diğer yandan, kadınların kabir ziyaretini men edenlerin çoğu bu ziyaretin mekruh olduğuna hükmetmiş, haram dememişlerdir.

Mekruh olduğu görüşünü dillendirenler, Müslim'in rivayet ettiği şu hadisi şerifi delil getirirler ki, o da şudur:

52) Ümmü Atiyye (*Radıyallâhu Anhâ*)dan nakledilir:

«نَهَيْنَا عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ وَلَمْ يُعْزَمْ عَلَيْنَا.»

"Cenazeleri takipten nehyedildik ama bu bizden kesin bir şekilde istenmedi." 99

İmam Nevevi (*Rahimehullâh*) bu rivayetle alakalı şunları söyler: "Bu söz: 'Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*) bizi, tenzîhî kerahat ifade eden bir men ile men etti yoksa -kesin haramlık ifade edecek şekilde men etmedi.' manasındadır. ... Şâfiî uleması bu hadisi şeriften dolayı ziyaretin haram değil mekruh olduğuna hükmetmiştir." 100

İbn Hacer (*Rahimehullâh*) bu hususta şunları söyler: "Bazı âlimler 'Allah, kabirleri sık ziyaret eden kadınlara lânet etsin.' hadisi şerifini: 'Cenazeleri takipten nehyedildik ama bu bizden kesin bir şekilde istenmedi.' rivayetini ve Rasûlullâh (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)'in kabri ziyarete giden Fâtıma (*Radıyallâhu Anhâ*)'ya kızdığı nakledilen rivayeti delil getirerek kadınların kabir ziyaretini mekruh görmüşlerdir. 'Bu bizden kesin bir şekilde istenmedi.' demek 'cenazeleri takipten nehyedildik ama bu diğer yasaklar gibi kesin bir yasaklama değildi' demektir.

Kurtubî ve birçok başka âlim hadiste geçen nehiyden maksadın tenzîhî olup tahrîmî olmadığını söylemiştir. el-Mihleb: 'Bu hadisi şerif, yasakların (haram ve mekruh gibi çeşitli) derecelere ayrıldığını da göstermektedir.' der.

... Kadınlar kabir ziyareti yapabilir mi tartışması, fitneden emin olunduğu zamanlar için geçerlidir.

99- Müslim, a.g.e, no:938.

100- Nevevî, a.g.e, c.2 s.7.

İmam Mâlik kadınların kabir ziyaretinin caiz olduğu görüşüne meyletmiştir. Medine halkı da bu görüştedir.”¹⁰¹

53) İbn Ebî Şeybe, Muhammed b. Amr b. Atâ’dan, o da Ebû Hüreyre (*Radıyallâhu Anh*)tan rivayet etmiştir: “Hazreti Peygamber, Hazreti Ömer’in bir cenaze merasiminde ağlayan bir kadını azarladığını görünce:

«دَعَهَا يَا عُمَرُ!»

“Onu bırak ya Ömer!” buyurmuştur.

İbn Mâce ve Nesâî hadisi bu senedle rivayet ettiği gibi, Muhammed b. Atâ, Seleme b. el-Ezruk ve Ebû Hüreyre (*Radıyallâhu Anh*) yoluyla da rivayet etmiştir. Hadisin bütün râvileri güvenilirdir.”¹⁰²

İbn Kudâme “*el-Muğnî*”de şöyle demektedir: “İmam Ahmed b. Hanbel’den kadınların kabir ziyaretinin hükmüne dair farklı rivayetler yapılmıştır. Bir rivayette mekruh olduğu nakledilir.

Çünkü Müslim’in de rivayet ettiği Ümmü Atiyye (*Radıyallâhu Anhâ*)dan ‘Kabirleri ziyaretten nehyedildik ama bu bizden kesin bir şekilde istenmedi.’ ve Efendimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)den ‘Allah kabirleri sık ziyaret eden kadınlara lânet etsin’ rivayetleri bulunmaktadır.”

Tirmîzî bu hadisle alakalı şöyle söyler: “Bu Sahih bir hadistir. Bu sadece kadınlar hakkında irad olunmuştur. Sonradan nesh olan kabir ziyareti yasağı ise hem kadın hem erkekler hakkında irad olunmuştu. Ancak bu yasağın ve iznin sadece erkekler için irad edilmiş olması da muhtemeldir.

... Bir de, kadınlar sabırsız ve kolay hüzünlenen kimselerdir. Kabirleri ziyaret etmeleri onları hüzünlendirip caiz olmayacak hallere düşmelerine sebep olabilir.”

101- İbn Hacer, *a.g.e*, c.3 s.148-149.

102- İbn Hacer, *a.g.e*, c.3 s.145.

İmam Ahmed'den gelen ikinci rivayet ise kadınların kabir ziyareti yapmalarının mekruh olmadığı yönündedir. Çünkü Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in **"Ben sizi kabirleri ziyaret etmekten nehyetmişim artık ziyaret ediniz"** sözü umumi bir ifadedir.

Bu önceden nehyin olduğunu, sonradan nesh edildiğini gösterir ve bu genel iznin kapsamına erkekler de, kadınlar da girer.

İbn Ebî Müleyke'den nakledilir: "Hazreti Âişe (Radı-yallâhu Anhâ)ya: 'Ey müminlerin annesi! Nereden geldin?' diye sordum. O: 'Kardeşim Abdurrahman'ın kabrinden' diye cevap verdi.

Ben de ona: 'Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) kabir ziyaretini yasaklamamış mıydı?' diye sordum. O ise: 'Evet, ancak sonra ziyaret etmemizi tavsiye etti' dedi. Tirmîzî de Hazreti Âişe'nin kardeşinin kabrini ziyaret ettiğini nakleder." ¹⁰³

el-Haskefi şöyle demiştir: "Kadınlar da dâhil hiç kimse için kabir ziyaretinde bir beis yoktur. Çünkü hadisi şerifte: **'Ben sizi kabirleri ziyaretten men etmişim artık ziyaret ediniz.'** buyrulmuştur."

İbn Âbidîn de bu ifadeleri şerh ederken şunları söylemiştir: "Zayıf bir görüşe göre kabir ziyaretinin kadınlara haram kılındığı söylenmiş ise de sahih olan kabir ziyaretinin kadınlar için de caiz olduğudur."

Hayr er-Remli şunları söyler: "Eğer kabir ziyareti, birçok kadının yaptığı gibi acıyı depreştirmek, ağlamak ve ağıt yakmak sebebiyle yapılırsa caiz olmaz. 'Allah kabirleri ziyaret eden kadınlara lânet etsin.' hadisi şerifi de bu manada anlaşılmalıdır.

Eğer yapılan ziyaret, -ağlama ve ağıt olmaksızın- ölüye dua etmek, ölümden ibret almak veya -salihlerin kabirlerini ziyarette olduğu gibi- teberrük maksadıyla

103- İbn Kudâme, a.g.e, el-Cenâiz, c.2 s.424; Muhammed el-Minbecî el-Hanbelî, *Tesliyetü ehli'l-Mesâib*, s.133.

olursa, yaşlı kadınların kabir ziyareti yapmalarında bir beis yoktur. Genç kadınların ise mescitlerde cemaate katılmaları nasıl mekruh ise kabirleri ziyaret etmeleri de mekruhtur.'

Bu şekilde iki farklı rivayet ve hükmün arası güzel bir şekilde telif edilmiştir." ¹⁰⁴

"*el-Fetâvâ'l-Hindiyye*"de Şemsü'l-Eimme Serahsî'nin şöyle dediği nakledilir: "En sahih görüşe göre kabirleri ziyaret etmekte bir sakınca yoktur. ..."*Tehzîb*" isimli eserinde de kabir ziyaretinin müstehap olduğu ifade edilmiştir." ¹⁰⁵

Tüm bu rivayet ve açıklamalardan anlaşılan odur ki kadınların kabir ziyaretleri konusunda fukahânın ihtilafı vardır; kimisi cevaz vermiş, kimisi ise mekruh görmüştür.

Kadınların Kabir Ziyareti Yapmalarını Mekruh Görenlerin İlet Olarak Zikrettikleri Sebepler Şunlardır

Kadınların acısını depreştirerek yüksek sesle ağlamaları ve feryad etmeleri, özellikle genç kadınların erkeklerle karışması ve açılıp saçılması ile doğabilecek fitne ve bu ziyaretin kocanın haklarının çiğnenmesine yol açması.

Mâlikî mezhebinden İmam Kurtubi ve Hanefî mezhebinden Hayr er-Remlî'nin belirttiği gibi, şayet bütün bunlardan emin olunursa -kadınlar da erkekler gibi ölümlü hatırlamaya ihtiyaç duydukları için- ziyarete mani bir durum yoktur.

Kadınların Kabir Ziyareti Yapmasının Caiz Olduğunu Ortaya Koyan Deliller İse Kısaca Şunlardır

Hazreti Âişe (*Radıyallâhu Anhâ*)nın başından geçenler ve Efendimiz (*Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem*)in ona kabirde nasıl dua edeceğini öğretmesi, Fâtımâtü'z-Zehrâ (*Radıyallâhu*

104- el-Haskefî, a.g.e, c.5 s.369, 372, 378.

105- *el-Fetâvâ'l-Hindiyye*, c.5 s.350.

Anhâ'nın, amcasının kabrini ziyaret etmesi, Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in gördüğü, çocuğunun kabri başında ağlayıp feryad eden kadının kıssası, İmam Attâf b. Hâlid (Rahimehullâh)'ın teyzesinden aktardığı haber.

Hazreti Âişe (Radiyallâhu Anhâ) annemizin Rasûlullâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in vefatından sonraki tutumu da bu meseleyi ispat eden bir delildir. Hazreti Âişe (Radiyallâhu Anhâ) Nebî (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in kendi odasına defnedilmesinden sonra oradan ayrılmamıştır.

Sonra babası Hazreti Ebûbekir Sıddık (Radiyallâhu Anh) ve Hazreti Ömer (Radiyallâhu Anh) oraya defnedilmiş ancak Hazreti Âişe (Radiyallâhu Anhâ) odasındaki kabirlere rağmen orayı terk etmemiştir.

Bunların dışında sahabe, tâbiîn ve İslâm imamlarından gelen birçok rivayet bulunmaktadır.

Netice olarak Kurtubî'nin de içinde bulunduğu Mâlikî imamlarının cumhuru, Tirmîzî, Abdülhak el-İşbîlî, İbn Âbidin, İbn Hacer gibi isimlerden nakledilen ziyaretin caiz olduğu görüşü diğer görüşten daha tercihe şayandır.

Diğer âlimler, şartlara riayet edilmediğinde mahzurlu olduğunu söyleseler de şartlara riayet edildiğinde ziyaretin mübah olduğunu onlar da söylemektedirler.

Bu deliller ve benzerleri kadınların kabir ziyareti yapmalarının, kabrin başında oturup dua etmelerinin ve Kur'ân okumalarının caiz olduğunu açıkça göstermektedir. Ancak bu izin, ziyaret esnasında feryad-ı figan etmek, yüksek sesle ağlamak, süslenip erkekler arasında girmek gibi fitnelerden uzak durduklarında ve kocalarının haklarını çiğnemekten kaçındıkları takdirde geçerlidir.

Allah en doğrusunu bilir.

Allah Teâlâ bizleri dininin edeplerini şeriatının sınırlarını muhafazaya muvaffak kılsın Ehlüllâh ve Rabbânî âlimlerin yolundan ayırmasın. Âmîn!

MEHAZLAR

1) ABDÛLBERR, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed, "*el-İstî'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*", Tahkik: Ali Muhammed el-Becâvî, Mektebetü Nühze, Mısır, Fecâle, Kahire.

2) ----- "*et-Temhîd limâ fî'l-Muvatta mine'l-Me'ânî ve'l-Esânîd*" Vezâretü'l-Evkâf ve'-ş-Şuûnî'l-İslâmiyye bi'l-Memleketi'l-Mağribiyye, İkinci Baskı.

3) ACLÛNÎ, İsmâ'il b. Muhammed, "*Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlû'l-İlbas am mâ İstehera mine'l-Ahâdisi alâ Elsineti'n-Nâs*", Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Üçüncü Baskı.

4) ALİYYÛ'L-KÂRÎ, Muhammed, "*Mirkâtü'l-Mefâtîh Şerhu Mişkâtî'l-Mesâbîh*", İmdâdiyye, Miltan.

5) ASKALÂNÎ, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Hacer, "*et-Telhîsu'l-Habîr fî Tahrîci Ehâdisi'r-Râfi'i'l-Kebîr*", Tashih: Seyyid Abdullâh Hâşim el-Yemânî, Medîne-i Münnevve.

6) ----- "*Tehzîbü't-Tehzîb*."

7) ----- "*ed-Dirâye fî Tahrîci Ehâdisi'l-Hidâye*", Dâru'l-Marife, Beyrut.

8) ----- "*Fethü'l Bari*", Muhammed Fuad Abdülbâki, Selefîyye.

9) AYNÎ, Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed, "*el-Binâye fî Şerhi'l-Hidâye*", Tashih: Nâsıru'l-İslam er-Râmefûrî adıyla bilinen Muhammed Ömer, Dâru'l-Fikir.

10) BEYHAKÎ, Ebûbekir Ahmed b. Hüseyin, "*Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifetü Ahvâli Sâhibi's-Şerî'a*", Tahkik: Abdu'l-Mu'tî Kal'acî, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.

11) BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh; "*et-Târîhu'l-Kebîr*", Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.

12) BURHANPÛRÎ, Nizâmüddin riyasetinden bir komisyon, "*el-Fetâva'l-Hindiyye*", Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut.

13) **DÂRİMÎ**, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdîr-rahman b. Fadl, "*Sünen-i Dârimî*", Haz: Muhammed Ahmed Dehman, Matbaa: Darü İhyâi't-Türâsi'l-Arabîy.

14) **DEYLEMÎ**, Ebû Şüca' Şeyrevî b. Şehridârî Hemezânî, "*el-Firdevs bi Me'sûri'l-Hitâb*", Tahkik: Sa'îd b. Seyûnî Bezgalul, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.

15) **DİMEŞKÎ**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdîrrahmân el-Osmânî eş-Şâfi'î; "*Rahmetü'l-Ümme fi İhtilâfî'l-Eimme*", Mustafa el-Bâbî el-Halebî.

16) **DÜSÛKÎ**, Şemsüddîn Muhammed Arafe, "*Hâşiyetü'd-Düsûkî alâ Şerhi'l-Kebîr*", Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabî, Tahkik: İsmâ el-Bâbî el-Halebî.

17) **EBÛ DÂVÛD**, Süleyman b. Eş'as Sicistânî, "*Kitâbu's-Sünen*", Tahkik: Muhammed Avvâme, Dâru'l-Kible, Müessesetü'r-Reyhân.

18) **SAN'ÂNÎ**, Ebûbekir Abdürrezzak b. Hümâm, "*Musannefu Abdürrezzâk*", Tahkik: Habîbü'r-Rahmân el-Âzâmî, Tevziü'l-Mektebi'l-İslâmî, İkinci Baskı.

19) **SİNDÎ**, Muhammed Âbid el-Ensârî, "*et-Tevessül ve Ahkâmühü ve Envâ'uhü*" Tahkik: Ebû Ubeydillâh Muhammed Cân b. Abdillâh en-Nu'aymî, el-Mektebetü'l-Müceddidiyye, Pakistan.

20) **FÂSÎ**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdilkadir, "*Tuhfetü'l-Muhlasîn bi Şerhi İdeti'l-Hisni'l-Hasîn min Kelami Seyyidi'l-Mürselîn*", Tahkik: Dr. Muhammed b. Azîz, Dâru İbn Hazm 1.Baskı, 1428.

21) **FİRÛZÂBÂDÎ**, Mecdüddin Muhammed b. Ya'kûb, "*es-Salâtü ve'l-Beşerü fi's-Salâti alâ Hayri'l Beşer*", Tahkik: Muhammed Nûreddin Adnan el-Cezâirî, Dâru'l-Kurâ.

22) **GAZÂLÎ**, Ebû Muhammed, "*İhyâu Ulûmi'd-Dîn*", el-Meşhedü'l-Hüseynî.

23) **İBN CEVZÎ**, Ebû'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali, "*el-İlelü'l-Mütenâhiye fi'l-Ahâdisi'l-Vâhiye*", Tahkik: İrşâdü'l Hak Âsârî, İdâretü Tercümânî's-Sünne, Lahor.

24) İBN HALLİKÂN, "*Vefeyâtü'l-A'yân*", Tahkik Dr. İhsan Abbas, Dâru's-Sadr, Beyrut.

25) İBN HANBEL, Ahmed, "*Müsnedü Ahmed b. Hanbel*", Mektebetü'l-İslâmî, Dâru's-Sadr, Müessesetü'r-Risâle.

26) HALLÂL, Ebûbekir Ahmed b. Ahmed b. Hârûn, "*el-Enru bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehyü ani'l-Münker*", Tahkik: Abdulkadir Ahmed Atâ, Dârü'l-İ'tisâm.

27) HATTÂBÎ, Ebû Süleyman Ahmed b. Muhammed, "*A'lâmü'l-Hadîs fî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*", Tahkik: Dr. Muhammed b. Sa'd b. Abdirrahmân, Ma'hedü'l-Buhûsi'l-İlmiyye ve İhyâi't-Türâsi'l-İslâmî, Câmî'atü Ümmi'l-Kurâ.

28) HEYTEMÎ, Ahmed b. Muhammed b. Hacer, "*el-Cevheru'l-Munazzam fî Ziyâreti'l-Kubûri'l-Mükerrrem*", Tahkik: Kusay Muhammed Nurs el-Hallâk, Dâru'l-Hâvî, 1427.

29) HEYSEMÎ, Nûreddin Ali b. Ebî Bekr, "*Mecma'u'z-Zevâid ve Menba'u'l-Fevâid*", Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut.

30) İBN ÂBÎDÎN, Muhammed Emin b. Ömer, "*Reddü'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtar*", Tahkik: Hüsâmeddin Farfûr Başkanlığında bir heyet, Dâru's-Sekâfeti ve't-Türâs, Dimeşk, Suriye.

31) İBN EBÎ ŞEYBE, Ebûbekir Abdullâh b. Muhammed, "*Musannefu İbn Ebî Şeybe*", Tahkik: Muhammed Avvâme, Dâru'l-Kible.

32) İBN HİBBÂN, "*Sahîh İbn Hibban*", İbn Belbân tertibi ile, Zabt: Kemal Yûsuf Hûd, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.

33) İBN HÜMÂM, Kemâleddîn Muhammed b. Abdilvâhid Sivâsi el-İskenderî, "*Fethü'l Kadir*", Mustafa Elbânî el-Halebî, Birinci Baskı.

34) İBN KÂSİM, Abdurrahmân b. Muhammed Necdî el-Hanbelî, "*Hâşiyetü'r-Ravdi'l-Mirba' Şerhu Zâdi'l-Müstekni'*", Birinci baskı:1397.

35) İBN KAYYIM, Şemsüddîn Ebû Abdillâh el-Cevzî, "er-Rûh fî'l-Kelami alâ Ervâhi'l-Emvât", Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.

36) İBN KESÎR, İmâdü'd-Dîn Ebi'l-Fidâ İsmâ'îl el-Kureşî, "Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm", Dâru İhyâi Kütübî'l-Arabî, İsa Bâkî el-Halebî.

37) İBN KUDÂME, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed, "el-Muğni alâ Muhtasari Ebi'l-Kâsım el-Harkî", Tahkik: Tâhâ Muhammed Zeynî, Mektebetü'l-Kâhire.

38) ----- "el-Mukni'", Tahkik: Abdullâh Türkî, Âlemü'l-Kütüb.

39) İBN MÂCE, Ebû Abdillâh b. Muhammed Kazvîrî, "Sünen-ü İbn Mâce", Tahkik: Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabiyye.

40) İBN MANZÛR, Muhammed b. Mükerrrem, "Muhtasarü Târihi Dimeşk", Tahkik: Muhammed Mutî', Dâru'l-Fikr, Dimeşk.

41) İBN MÂZE, Burhâneddîn Ebû'l-Meâlî Mahmûd b. Sadrî's-Şerî'a, "Muhîtu'l-Burhânî", Tahkik: Na'îm Eşref Nur Ahmed, İdâretü'l-Kur'ân, Pâkistan.

42) İBN MENDE, Muhammed b. İshak b. Yahya, "Kitâbu'l-İmân", Tahkik: Muhammed Avvâme, Dâru'l-Kible.

43) İBN MÜFLİH, Şemsüddin Muhammed b. Makdisî, "el-Furu'", Tahkik: Abdullâh Türkî, Dâru Âlemi'l-Kütüb.

44) İBN NECCÂR, Ebû Abdillâh Muhammed b. Mahmud el-Bağdâdî, "ed-Dürretü's-Semîne fî Ahbâri'l-Medîne", Dâru'l-Medîneti'l-Münevvere, 1418.

45) İBN NÜCEYM, Zeynüddin el-Hanefî, "el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzî'd-Dekâik", H.M. Sa'îd, Pakistan.

46) İBN TEYMIYE, Takiyyüddîn, "Mecmû'u'l-Fetâvâ", Mektebetü'n-Nahda.

47) İBN TEYMİYE, Mecdüddîn, "Münteka'l-Ahbar", Dâru İbn Cevzî, Târik b. İvâzullâh, Beyrut.

48) İŞBÎLÎ, Abdülhak Ebû Muhammed, "el-Âkibetü fî Zikri'l-Mevti ve'l-Âhire", Tahkik: Muhammed Hızır, Mek-tebetü Dâri'l-Aksâ, Kuveyt.

49) KÂDÎ İYÂZ, Ebû'l-Fadl b. Mûsâ el-Yahsûbî, "İkmâlî'l-Mu'allim bi Fevâidi Müslim", Tahkik: Dr. Yahyâ İsmâ'il, Dâru'l-Vefâ, el-Mensûra.

50) ----- "Tertibü'l-Medârik ve Takrîbü'l-Mesâlik li Ma'rifeti A'lâmi Mezhebi Mâlik", Tahkik: Abdulkâdir es-Sahrâvî, Vezâratü'l-Evkâf el-Mağrabiyye, İkinci baskı, 1403.

51) KAZVÎNÎ, Abdülkerim Muhammed er-Rafî'î, "et-Tedvîn fî Ahbâri Kazvîn", Tahkik: Azîzullâh el-Utâridî, Azîziye Haydârâbad, Hindistan, 1404.

52) KURTUBÎ, Şemsüddin Ebû Abdillâh Muham-med b. Ahmed el-Ensârî, "et-Tezkira fî Ahvâli'l-Mevtâ ve Umûri'l-Âhira" Tahkik: Ahmed Hicâzî es-Sekâ, Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut

53) ----- "el-Câmi'u li Ahkâmi'l-Kur'an", Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye nüshasından çoğaltılmış baskı, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Kâhire, 1387.

54) MAĞRİBÎ, Muhammed el-Arabî et-Tebânî b. Hüseyin el-Vâhidî, "İs'âfî'l-Müslimîn ve'l-Müslimât bi Cevâzi'l-Kırâati ve Vusûli Sevâbihâ ile'l-Emvât", el-Medenî el-Abbâsiye, Kâhire.

55) MERDÂVÎ, Alâaddîn Ebû'l-Hasan Ali b. Süley-man, "el-İnsâf fî Ma'rifeti'r-Râcihi mine'l-Hilâf", Tahkik: Dr. Abdullâh Türkî, Dâru Âlemi'l-Kütüb ve Dâru İhyâit-Türâsi'l-Arabî.

56) MEMDÛH, Muhammed Sa'id, "Ref'u'l-Münâmera li Tahrîci Ehâdisi't-Tevevâli ve'z-Ziyâre", Dâru'l-İmâmî'n-Nevevî, 1416.

57) ----- "*Keşfu's-Sütûr ammâ Eşkele min Ahkâmî'l-Kubûr*", Dârü'l-Fakîh.

58) MUBÂREKFÛRÎ, Ebû Ali Muhammed Abdurrahmân, "*Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi'i't-Tirmizî*", Abdurrahmân Muhammed.

59) MÜSLİM, Ebû Hüseyin b. Haccâc Kuşeyrî, "*Sahîh-i Müslim*", Tahkik: Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dârü'l-Kütübî'l-Arabî.

60) MÜNCİBÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Hanbelî, "*Tesliyetü ehli'l-Mesâib*", Tahkik: Beşir Muhammed el-Uyûn, Mektebetü Dâri'l-Beyan.

61) NESÂÎ, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şu'ayb, "*es-Sünenü'l-Kübrâ*", Tahkik: Hüseyin Abdülmün'im eş-Şiblî, Müessesetü'r-Risâle.

62) ----- "*Sünen-ü Nesâî*", Haz: Abdu'l-Fettâh Ebû Gudde, Mektebetü'l-Matbaati'l-İslâmî, Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmî, Haleb.

63) NESEFÎ, Ebû'l-Berekât Abdullâh b. Ahmed b. Mahmud, "*Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*", Dârü İhyâi'l-Kütübî'l-Arabî.

64) NEVEVÎ, Ebû Zekeriyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref, "*Riyâzü's-Salihîn*" ve Muhammed b. Allân es-Siddîkî'nin "*Delîlü'l-Fâlihîn Şerhu Riyâzi's-Sâlihîn*" şerhi ile beraber, Mahmud Hasan Rebi', Mustafa el-Bâbî el-Halebî.

65) ----- "*Şerhü Sahîh-i Müslim*", Dârü'l-Fikr, Beyrut.

66) ----- "*Kitâbu'l-Îzâh fî Menâsiki'l-Haccı ve'l-Umre*", Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1405.

67) ----- "*el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb*", Tahkik: Zekeriyâ Ali Yûsuf, Mektebetü'l-İmâm, Mısır.

68) ----- "*Mugni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Elfâzi'l-Minhâc*", Şeyh Muhammed Hâtib Şureynî'nin şerhi ile beraber, Dârü'l-Fikr, Beyrut.

69) NİSÂBÜRÎ, Ebû Abdillâh el-Hâkim, "*el-Müstedrek ala's-Sahihayn*", Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut.

70) OSMÂNÎ, Zafer Ahmed, "*İ'lâü's-Sünen*", Eşref Ali et-Tehânevî'nin katkılarıyla, İdâretü'l-Kur'ân ve'l-Menşûrâtı'l-İslâmî, Karaçi, Pakistan.

71) REBÎ', Muhammed Hasan, "*Keşfü's-Şübühât an İhdâi'l-Kırâati li'l-Emvât ve Sâiri'l-Kurebi li'l-Emvât*", Muhammed Ali Sabîh.

72) SA'ÂTÎ, Ahmed Abdurrahman el-Bennâ, "*Müsnedü't-Tayâlisî*" (*Minhetü'l-Ma'bud*), el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, İkinci Baskı.

73) SEMHÜDÎ, Nûreddin Ali b. Ahmed el-Misrî, "*Vefâü'l-Vefâ bi Ahbâri Dâri'l-Mustafâ*", Tahkik: Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut.

74) SÜYÜTÎ, Celâlüddîn Abdirrahmân, "*Şerhu's-Sudûr bi şerhi Hâli'l-Mevtâ ve'l-Kubûr*", Matâbiu'r-Reşid, Medînetü'l-Münevvere.

75) TABERÂNÎ, Ebû Kâsım Süleyman b. Ahmed, "*Mu'cemü'l-Evsat*", Tahkik: Mahmud Tahhân, Mektebetü'l-Me'ârif, Riyad.

76) ————— "*el-Mu'cemü'l Kebîr*", Tahkik: Hamdi Abdülmeccid Selefî, el-Cumhûriyyetu'l-İrâkî, İkinci Baskı.

77) TABERÎ, Ebû Abbâs Ahmed b. Abdillâh b. Muhammed Muhibbiddîn, "*el-Kurâ li-Kâsidi Ümmi'l-Kurâ*", Mustafa Elbânî Halebî.

78) TAHÂVÎ, Ebû Ca'fer, "*Şerhu Me'âni'l-Âsâr*", Âlemü'l-Kütüb, Beyrut.

79) TAHTÂVÎ, Ahmed b. Muhammed b. İsmâ'îl el-Hanefî, "*Hâşiyetü't-Tahtâvî alâ Merâki'l-Felâh Şerhi Nûri'l-İzah*", Mustafâ el-Bâbî el-Halebî.

80) TİRMİZÎ, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, "*Sünenü't-Tirmizî*", Tahkik: Ahmed Muhammed Şâkir, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.

81) VENŞERİSÎ, Ebû Abbâs Ahmed b. Yahyâ, "*el-Mi'yarü'l-Mu'rib ve Câmi'u'l-Magrib an Fetâvâ Ehli Afrika ve Endülüs*", Vezâratü'l-Evkâf ve's-Şu'ûni'l-İslâmiyye bi'l-Memleketi'l-Garbiyye.

82) YEMENÎ, Ebûbekir b. Ali b. Muhammed b. el-Haddâd, "*el-Cevheratü'n-Neyyira alâ Muhtasari'l-Kudûrî*", Mektebetü'l-İmdâdiye, Pakistan.

83) ZEHEBÎ, Şemsüddin, "*Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ*", Müessesetü'r-Risâle.

84) ----- "*Mu'cemu's-Şuyûh*" Tahkik: Muhammed Habib el-Heyle, Mektebetü's-Sıddîk, Tâif, 1408.

FİHRİST

Mukaddime.....	3
1.BÖLÜM	
KABİR ZİYARETİ VE KABİRİN BAŞINDA DURMAK	5
2.BÖLÜM	
KABİR BAŞINDA DUA ETMEK	11
A) Efendimiz (<i>Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem</i>)'in Uygulaması	11
B) Sahâbe (<i>Radıyallâhu Anhüm</i>)'un Uygulaması.....	16
C) Tabiin ve Tebei Tabiin (<i>Rahimehumüllâh</i>)'ın Uygulaması	21
3.BÖLÜM	
KABİR EHLİNE TAZİM ETMEK VE ONLARLA TEVESSÜL	25
4. BÖLÜM	
ÖLÜLERE KUR'ÂN OKUMAK.....	41
5.BÖLÜM	
KADINLARIN KABİR ZİYARETİ.....	53
Mehazlar	69

Kabir ziyareti yapmak, kabir başında
Kur'ân okumak, kabir ehline saygı
göstermek...

Asıl inbâriyle sahîh sünnetle ve selef-i
sâlihînle tatbikatında bulunan bir ve benzeri
uygulamaların "bida" ya da "şirk" olduğu
iddiası belli çevrelerce özellikle
yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu, ne
kadar da asılsız ne kadar da büyük bir
iftirâdır.

Elinizdeki bu risale, üzerinde kıyametler
koparılan ve bir korku duvarıyla örülmeye
çalışılan bu meseleler hakkında basiret ehli
kimselelere yetecek değerlendirmelere
hâvidir.

ISBN: 978-605-85078-2-1

9 786058 507821